

ชุดความรู้
เรื่อง
การแก้จนของคนอุทัยธานี

โดย
โครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน
การพัฒนาสังคม
และ
การอยู่ดีมีสุข จังหวัดอุทัยธานี

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สิงหาคม 2553

บทนำ

การแก้ปัญหาความยากจนของคนอุทัยธานี เป็นการประสานความร่วมมือ 3 ฐาน คือ ชุมชน ท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต)หรือ เทศบาล) วิชาการ มีชุมชนเป็นศูนย์กลางสร้างการเรียนรู้ ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนร่วมกัน ในปี 2542 ชุมชนเริ่มกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากฐานข้อมูลของชุมชน ด้วยการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ที่จัดเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชนจากฐานชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชน ประมวลเป็นข้อมูลรายปี วิเคราะห์เป็นแผนแม่บทชุมชน ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหากำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนจากฐานข้อมูลของชุมชน จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บททำให้คนอุทัยฯ ได้ตระหนักว่า “ความยากจน” นั้นมิใช่เพียงการมีเงินทรัพย์สินน้อยไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่ต้องการเท่านั้น แต่ความจนได้ครอบคลุมไปถึงความด้อยโอกาสในการเข้าถึงทุนทางสังคมของตนเองได้ ซึ่งทุนทางสังคมในที่นี้มิได้หมายถึงทุนที่เป็นตัวเงินอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมถึงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า บุคลากร ภูมิปัญญา ความรู้ นโยบายรัฐในการบริหารจัดการท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งชุมชนขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ แต่ความยากจนกลับถูกบิดเบือนด้วยการใช้ฐานทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดความจน ความรวยในสังคม จึงทำให้ความยากจนเป็นปัญหาเรื้อรังที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาแต่เพียงด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ดังนั้น การจัดทำข้อมูลของชุมชนจึงถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในหลายรูปแบบ จนเกิดการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน ที่มีความละเอียดมากขึ้น จากการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายแต่ละวันในชีวิตประจำวัน จนทำให้บัญชีครัวเรือนกลายเป็นบัญชีชีวิต วางแผนบริหารจัดการชีวิตครอบครัวนำสู่การวางแผนบริหารจัดการท้องถิ่น เกิดเป็นยุทธศาสตร์แก้จนของคนอุทัยฯ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 “ชุมชนเป็นสุข” ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีทางเลือกอาชีพหลากหลายมากขึ้น มีฐานเศรษฐกิจที่มาจากชุมชนท้องถิ่นตนเอง ด้านสังคม คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้านการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ของคนในชุมชนร่วมกัน และด้านสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ยุทธศาสตร์ที่ 2 “ชีวิตปลอดภัย” ในด้านอาหารปลอดภัย มีสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย และการออมทรัพย์ทั้งออมด้วยตัวเองและออมในชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 3 “การจัดการความรู้โดยชุมชน” ซึ่งไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว แต่เน้นการนำความรู้ของชุมชนมาสร้างการเรียนรู้นำไปสู่การแก้ปัญหาจากศักยภาพของชุมชน พัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องจากบทเรียนประสบการณ์จริงในชีวิตของชุมชนด้วยตัวเอง นำสู่การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนมีองค์ประกอบ ดังนี้ ความรู้ที่ผ่านการพัฒนาลงมือลงถูก จากปฏิบัติจริง ทำให้ความรู้ชุมชนไม่หยุดนิ่งแต่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเท่าทันสถานการณ์ เช่น ความรู้เรื่องเกษตร ความรู้เรื่องพลังงาน ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมผ่านสภาองค์กร

ชุมชน ความรู้เรื่องสวัสดิการ ฯลฯ ซึ่งความรู้ของชุมชนมี 3 ระดับ คือ ความรู้ระดับเทคนิค เป็นความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำส้มควันไม้ น้ำยาล้างจาน น้ำยาเอนกประสงค์ การแปรรูปกล้วย ฯลฯ ซึ่งความรู้เชิงเทคนิคเป็นฐานความรู้ของชุมชนที่นำไปสู่การสร้างความรู้ระดับปฏิบัติการ ในการแก้ปัญหาโดยชุมชน พัฒนาเป็นนวัตกรรมความรู้ของชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร เกษตรอินทรีย์ การแก้ปัญหานี้สิน ฯลฯ สร้างปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนตกผลึกร่วมกันถึง ความรู้ระดับแนวคิด ที่เป็นอุดมการณ์ร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองร่วมกัน ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในความรู้แต่ละเรื่องอย่างชัดเจน สถานการเรียนรู้หลากหลาย เช่น ลดรายจ่าย น้ำส้มควันไม้ 1 หลุม 5 ต้น ฯลฯ นักจัดการความรู้ ที่สามารถประสานความร่วมมือให้เกิดการนำความรู้ของชุมชนมาใช้ในการแก้ปัญหามีส่วนร่วม สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เช่น บอร์ดนิทรรศการ แพลงสาธิต แผ่นพับ ฯลฯ และ การบริหารจัดการร่วมกัน ในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละศูนย์มีสถานการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ชุมชนกำหนดร่วมกัน เกิดเป็นความรู้ในการแก้ปัญหาคความยากจนของคนอุทัยธานีหลายประเด็น เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน ปลดหนี้ เกษตรอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ ซึ่งจะนำเสนอความรู้ของชุมชน 4 เรื่อง คือ เศรษฐกิจพอเพียง บัญชีครัวเรือน สภาองค์กรชุมชน และตำบลเข้มแข็ง เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนสู่การแก้ปัญหาคความยากจนอย่างมีส่วนร่วม

สารบัญ

บทนำ	
บทที่ 1 ความรู้แก่นักอนุรักษ์	5-48
บทที่ 2 การจัดการความรู้สู่การสร้างร่วมมือจังหวัดบูรณาการ	49-55
ภาคผนวก	56-59
แหล่งเรียนรู้ชุมชน	

บทที่ 1

ความรู้แก่งคนอุทัยธานี

การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาของคนอุทัยธานี เกิดเป็นความรู้ของชุมชนที่ผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผสมผสานกันระหว่างความรู้จากภายนอก กับความรู้ของชุมชน ลองผิดลองถูกจากประสบการณ์ชีวิตจริงของคนในชุมชน เกิดเป็นความรู้ที่ผ่านปฏิบัติการของคนในชุมชนสามารถเป็นต้นแบบการแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรมพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะนำเสนอความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างเพียง 3 เรื่อง คือ เศรษฐกิจพอเพียง บัญชีครัวเรือน สภาองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาตำบลเข้มแข็ง ซึ่งเป็นความรู้ที่สะท้อนให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการสร้างความร่วมมือในระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างชัดเจน

ความรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

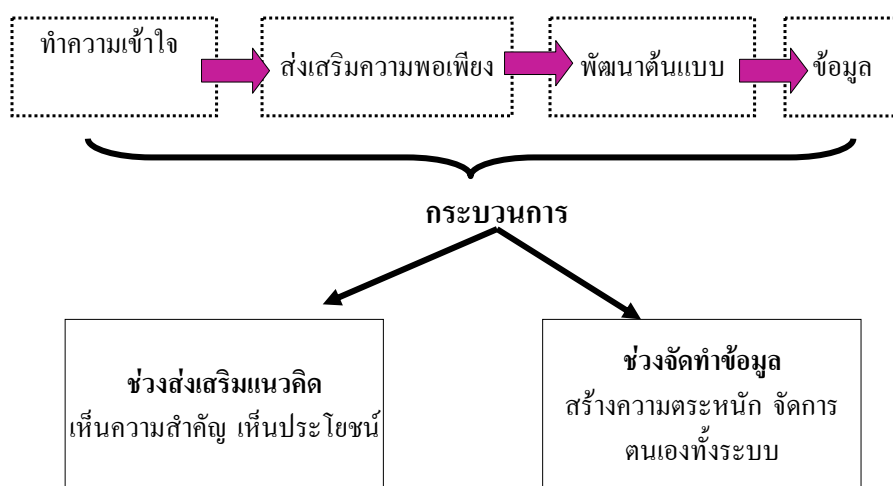
แนวคิดเชิงปรัชญาสู่แนวคิดเชิงปฏิบัติการ

การดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเป็นวิถีดั้งเดิมในสังคมไทย ที่เกือบจะถูกกลบเลือนไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้คนในสังคมเข้าสู่ระบบการแข่งขัน ตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยหลงลืมวิถีชีวิตของชุมชน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงมีพระราชดำรัสแก่ปวงชนชาวไทยเมื่อปี 2517 ในการใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงชีวิต ซึ่งถูกนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังเมื่อปี 2540 เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในยุคพองสบู่แตก ข้าวของราคาแพง คนตกงาน ล้มละลาย เครียดฆ่าตัวตาย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงถูกบรรจุเป็นแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 9 จึงทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนมีความตื่นตัว ที่จะน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต โดยมีแนวคิดสำคัญคือ **3 ห่วง** ซึ่งเป็นองค์ประกอบ 3 คุณลักษณะ คือ **ความพอประมาณ** ไม่มากไม่น้อยจนเกินไปอยู่ในความพอดีไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น **ความมีเหตุผล** เป็นความคิดอย่างรอบคอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงอย่างมีเหตุผลบนฐานความจริงตามศักยภาพของตนเอง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง เตรียมพร้อมรับผลกระทบความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างเท่าทันสถานการณ์ และ 2 เงื่อนไข การตัดสินใจดำเนินชีวิตบนฐานความพอเพียงมี **2 เงื่อนไข** เป็นพื้นฐาน คือ **เงื่อนไขความรู้** ซึ่งเป็นความรอบรู้ต่างๆ อย่างรอบด้าน นำมาเชื่อมโยงประกอบการตัดสินใจวางแผน สร้างปฏิบัติการอย่างระมัดระวังบนฐานของความรู้ **เงื่อนไขคุณธรรม** เป็นหลักพื้นฐานที่สร้างความตระหนัก ซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมักถูกเรียก

สั้นๆอย่างเข้าใจกันว่า “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” เมื่อแนวคิดเชิงปรัชญาถูกนำไปสร้างปฏิบัติการในชุมชน ทำให้เห็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชัดเจนมากขึ้น คือ “รู้จักตัวเอง” ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงปัจเจกเท่านั้นแต่ครอบคลุมชุมชน ท้องถิ่นของตนเองด้วย รู้จักใช้ศักยภาพ ทunes ทางสังคมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด “เท่าทันสถานการณ์” ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ปรับใช้วิถีวิถีให้เป็นโอกาส “จัดการตนเอง” บนฐานทรัพยากรของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจวางแผนกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาตนเองจากฐานทุนทางสังคมที่มีอยู่ ร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ของคนในชุมชนอย่างเท่าเทียม นำสู่”การพึ่งตนเอง”ของคนในชุมชนท้องถิ่น สามารถกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองได้

ปฏิบัติการพอเพียง

กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ร่วมกันสร้างปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน โดยมีปฏิบัติการ ดังนี้



แผนภาพปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง

1. สร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายในชีวิตความเป็นจริง ซึ่งมีหลายหน่วยงานเข้ามาสร้างความเข้าใจกับชุมชน ประกอบกับชุมชนมีพื้นฐานชีวิตความพอเพียงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำให้แนวคิดนี้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในชุมชน เกิดความตระหนัก ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต
2. ส่งเสริมความพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้เกิดรูปธรรมการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างต่อเนื่อง เช่น ตู๋เย็น

ข้างบ้าน เป็นการส่งเสริมการสร้างแหล่งอาหารปลอดภัยในครอบครัว และใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เน้นการปลูกทุกอย่างที่กิน ทั้งผักสวนครัวผลไม้ การปลูกต้นไม้ 1 หลุม 5 ต้น ที่เน้นทั้งความประหยัดเวลา ประหยัดน้ำ โดยปลูกต้นไม้ 5 ต้น ในหลุมเดียวกัน ใช้น้ำซักผ้า รดต้นไม้เพียงรดน้ำต้นไม้ครั้งเดียวได้ทั้ง 5 ต้น ไม่เปลืองน้ำ ไม่เสียเวลา การทำน้ายาเอนกประสงค์ ใช้เองในครอบครัว ช่วยประหยัดรายจ่าย ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนสารเคมีทางการเกษตร ฯลฯ

3. พัฒนาดันแบบ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ขยายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อย่างเป็นรูปธรรมสามารถนำไปปฏิบัติการได้จริง ให้กำลังใจคนทำดีเป็นตัวอย่าง และสร้างกำลังใจให้คนที่กำลังจะเริ่มทำ ให้เกิดความเชื่อมั่นในหลักความพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ ด้วยการ มอบป้ายสีน้ำเงิน ประกาศเกียรติคุณของคนที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้เท่าทันตนเองไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม มีการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่องสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของตนเองได้ ซึ่งคนเหล่านี้เป็นคนที่ถูกคัดสรรโดยชุมชนเห็นร่วมกันเลือกเป็นคนต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ ทำให้รูปแบบการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนมีความหลากหลายของคนที่มีฐานชีวิตแตกต่างกัน ทั้งเกษตรกร ข้าราชการ คนค้าขาย แกนนำชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. การพัฒนาดันแบบจึงเป็นการยืนยันชุมชนมีความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่ผ่านการปฏิบัติการในวิถีชีวิตจริง ลองผิดลองถูกจากประสบการณ์จริงในชีวิต มีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมสามารถถ่ายทอดความรู้ได้จริง

4. จัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อรู้จักตนเองจากข้อมูลรายรับรายจ่ายของครอบครัว สามารถนำข้อมูลครัวเรือนมาใช้ปรับแนวคิด ปรับพฤติกรรม วางแผนจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน ด้วยการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายอย่างเป็นหมวดหมู่ แล้วนำข้อมูลนั้นแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในครอบครัว ค้นหาแนวทางการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนจากศักยภาพของตนเอง

กระบวนการสร้างเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนมี 2 ช่วง คือ ช่วงส่งเสริมแนวคิด เป็นช่วงที่เน้นการส่งเสริมทำความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค้นหาการสร้างรูปธรรมการปฏิบัติเศรษฐกิจของชุมชนร่วมกัน ต่อมาเป็นช่วงจัดทำข้อมูล ซึ่งเป็นช่วงที่มีการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน จึงทำให้ข้อมูลรายรับ รายจ่ายที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของสมาชิก ฐานฐานการเศรษฐกิจในครอบครัว นำมาเป็นฐานคิดในการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

สังเคราะห์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องของชุมชนเป็นการผสมผสานกันระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีกับความรู้ของชุมชน ผ่านบทเรียนประสบการณ์ลองผิดลองถูกเกิดข้อค้นพบความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับศักยภาพ ทิศทางสังคมของชุมชน โดยแบ่งความรู้ของชุมชนเป็น 3 ระดับ คือ **ความรู้ระดับเทคนิค** คือ การทำสบู่ใส น้ำยาเอนกประสงค์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ 1 หลุม 5 ต้น ตู้เย็นข้างบ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นความรู้ขั้นพื้นฐานของชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนของคนในชุมชน ความรู้เชิงเทคนิคถูกพัฒนาจากการสร้างปฏิบัติการร่วมกันอย่างต่อเนื่องนำสู่**ความรู้เชิงปฏิบัติการ** สร้างรูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน เกิดต้นแบบพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการ การลดต้นทุนการผลิต วิสาหกิจชุมชน การจัดสรรพื้นที่ทำกินของตนเอง ฯลฯ ซึ่งความรู้เชิงปฏิบัติการถูกยกระดับเป็น **ความรู้ระดับแนวคิด** เป็นการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง3ห่วง2เงื่อนไข ให้เป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ร่วมกันเกิดเป็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน **“รู้จักตัวเอง เท่าทันสถานการณ์ จัดการตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้”** ความรู้ทั้ง 3 ระดับของชุมชนทำให้เกิด**ข้อค้นพบ** ดังนี้ การพึ่งตนเอง เป็นการดำรงชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันความต้องการของตนเอง ไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยมที่กระตุ้นให้บริโภคเกินความจำเป็นของชีวิต คนในชุมชนเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของคนรุ่นปู่ย่าตายาย เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแปรรูปสมุนไพรเป็นยาปราบศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี การเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก ฯลฯ **จัดสรรที่ดินของตนเอง**แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ที่ทำกิน ทำไร่ ทำสวน ทำนา ปรับระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมลดการใช้สารเคมี การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจะมีคุณธรรมกำกับเสมอ แหล่งอาหารในครอบครัว ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ หรือที่ชุมชนเรียกอย่างเปรียบเทียบว่า “ตู้เย็นข้างบ้าน” สามารถลดรายจ่ายในครอบครัวได้และ**เพิ่มรายได้**หากมีปริมาณมากเกินการบริโภคในครอบครัวสามารถนำไปจำหน่ายได้ และ**ที่อยู่อาศัย** พื้นที่ส่วนหนึ่งของที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัว การจัดสรรที่ดินทั้ง 3 ส่วนของชุมชนมีหลายรูปแบบตามบริบทของแต่ละคน บางคนสามารถจัดสรรทุกอย่างรวมไว้ในที่ดินผืนเดียว แต่บางคนพื้นที่ทั้ง 3 ส่วนอยู่อย่างกระจัดกระจาย แต่ไม่ว่าจะมีที่ดินรวมเป็นผืนเดียว หรือแยกเป็นหลายผืน คนในชุมชนก็ให้ความสำคัญกับการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม **ความรู้** ที่มีทั้งศึกษาจากภายนอก ถอดความรู้จากผู้รู้ในชุมชน นำความรู้ทั้งสองส่วนมาผสมผสาน ลองผิดลองถูกจนเกิดข้อสรุปร่วมกันของชุมชน เช่น สูตรปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อเข้าร่วมอบรมได้ความรู้ ได้ปุ๋ยอินทรีย์มาแล้ว ยังไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันทีเพราะสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันปุ๋ยอินทรีย์ให้ผลที่แตกต่างกันด้วย จึงทำให้การรับความรู้แต่ละเรื่องของชุมชนต้องผ่านการทดลองใช้ในพื้นที่จริงเกิดความเปลี่ยนแปลงจึงสรุปเป็นความรู้ของชุมชน เป็นต้น

ปัจจัยความสำเร็จ

การขับเคลื่อนความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความสำเร็จสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ **ความเชื่อมั่นศรัทธา** ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่รัฐรับมาเป็นนโยบายในการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ การดำเนินรอยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้แรงบันดาลใจที่ต้องการทำความดีถวายพ่อหลวง ประกอบกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชุมชน **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน** ที่มาจากการผสมผสานปรัชญากับวิถีชีวิตของชุมชนปรับเป็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน **แกนนำ** ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ค้นหาความพอเพียงของตนเองอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่จริง และลงมือทำด้วยตนเองเป็นตัวอย่าง **รูปธรรมความสำเร็จ** คนที่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงจะได้รับคัดเลือกจากชุมชนเป็นคนต้นแบบและมอบป้ายสีน้ำเงินเป็นใบประกาศ เกียรติคุณ **ภาคีความร่วมมือ** ที่มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ให้การสนับสนุนทั้งความรู้ งบประมาณ บุคลากร

ความรู้เรื่อง บัญชีครัวเรือน

แนวคิดบัญชีครัวเรือน

“ข้อมูล” คือเรื่องราวที่สะท้อนความจริง “ข้อมูลบัญชีครัวเรือน” จึงเป็นข้อมูลสะท้อนความจริงของครอบครัวสู่การสะท้อนความจริงของชุมชน ข้อมูลที่ใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นข้อมูลที่คนภายนอกมาจัดทำข้อมูลให้ชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน แต่ละหน่วยงานจะจัดเก็บข้อมูลของชุมชนเพื่อตอบสนองนโยบายของแต่ละหน่วยงาน จึงทำให้การแก้ปัญหาของชุมชนไม่ตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริง เท่าทันสถานการณ์ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ การจัดทำแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี 2542 เป็น จุดเริ่มต้นการใช้ข้อมูลของชุมชนเป็นฐานคิดการตัดสินใจกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของตนเอง ทำให้ชุมชนเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของ “ข้อมูล” ที่เป็นพลังชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองจากฐานทรัพยากร วิถีชีวิตของชุมชน กระบวนแผนแม่บทชุมชนเป็นการจัดทำข้อมูลเป็นภาพรวมของระดับหมู่บ้าน ประมวลเป็นข้อมูลระดับตำบล แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เป็นแผนแม่บทชุมชน กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การจัดทำข้อมูลแผนแม่บทชุมชนถูกพัฒนาเป็นข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นการจัดทำข้อมูลที่ย่อยลงไปในครัวเรือนซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในชุมชน จึงทำให้ข้อมูลรายรับ รายจ่ายครัวเรือนเป็นฐานคิดตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกันจากระดับครัวเรือนหมู่บ้าน ตำบล

กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การจัดการตนเอง

บัญชีครัวเรือนไม่ใช่เรื่องใหม่ในชุมชน มีหลายหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน แต่การจดบันทึกรายรับ รายจ่ายของครัวเรือนเป็นสิ่งที่คนในชุมชนไม่เคยชิน เมื่อจัดทำบัญชีครัวเรือนแล้วไม่ได้นำข้อมูลไปใช้จัดการตนเอง จึงทำให้การทำบัญชีครัวเรือนมีข้อจำกัดอยู่ในระดับปัจเจกเฉพาะคนที่เห็นความสำคัญของข้อมูล ใช้ข้อมูลจัดการเศรษฐกิจในครอบครัวได้ด้วยตนเอง กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้เกิดการจัดการครัวเรือนหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน 36 ตำบล คือ อำเภอเมือง ตำบลเกาะเทโพ ตำบลหนองไผ่แบน ตำบลหนองแก ตำบลหนองเต่า ตำบลหาดทอง ตำบลน้ำซึม อำเภอหนองขาหย่าง ตำบลดงขวาง ตำบลหนองไผ่ ตำบลดอนกลอย ตำบลหมกแกว ตำบลท่าโพ ตำบลหลุมเข้า ตำบลหนองขาหย่าง อำเภอหนองฉาง ตำบลอุทัยเก่า ตำบลทุ่งพง อำเภอทัพทัน ตำบลหนองกลางดง ตำบลหนองยายดา ตำบลโคกหม้อ ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอสว่างอารมณ์ ตำบลพลวงสองนาง ตำบลบ่อทราย อำเภอลานสัก ตำบลประดู่ยืน ตำบลทุ่งนางาม ตำบลน้ำรอบ ตำบลลานสัก ตำบลระบำ ตำบลป่าอ้อ อำเภอห้วยคต ตำบลสุขฤทัย ตำบลห้วยคต ตำบลทองหลาง อำเภอบ้านไร่ ตำบลห้วยแห้ง ตำบลบ้านใหม่คลองเคียน ตำบลทัพหลวง ตำบลวังหิน ตำบลคอกควาย โดยมีกระบวนการส่งเสริม 2ระดับ ดังนี้

1. การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ เน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้แกนนำชุมชนสามารถขับเคลื่อนกระบวนการบัญชีครัวเรือนสู่การแก้ปัญหาของตนเองได้ ดังนี้

1.1อบรมครู กอ. เพื่อสร้างวิทยากรเผยแพร่แนวคิดบัญชีครัวเรือนอย่างน้อยตำบลละ 4 คน เป็นแกนนำหลักในการขยายผลบัญชีครัวเรือนและเป็นคนต้นแบบการใช้บัญชีครัวเรือนในการพัฒนาชีวิตตนเอง โดยการพัฒนาศักยภาพ 2 ระดับ คือ การพัฒนาศักยภาพแกนนำเพื่อสร้างวิทยากร เรื่อง บัญชีครัวเรือน เป็นวิทยากรชุดแรก หรือวิทยากรครู ก. มีบทบาทขยายผลบัญชีครัวเรือน และเป็นต้นแบบการใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือการบริหารจัดการครอบครัว และการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้สภาสามารถเป็นกลไกสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น ทั้งที่เป็น อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) และ เทศบาล

วิธีการ การพัฒนาศักยภาพแกนนำ จัดเวทีฝึกอบรมครู ก.(วิทยากรบัญชีครัวเรือน) โดยสภาองค์กรชุมชนตำบล 36 ตำบล ส่งตัวแทนตำบลละ 4 คน และตัวแทนคณะทำงานจังหวัดอุทัยฯ เข้าร่วมฝึกอบรม หลังจากนั้นวิทยากรครู ก. แต่ละตำบลประสานความ

ร่วมมือสร้างกลไกการขยายผลในพื้นที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล และลงมือทำบัญชีครัวเรือนด้วยตนเองเป็นต้นแบบการใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือเรียนรู้ตนเอง วางแผนบริหารจัดการชีวิต บริหารจัดการครอบครัว และวิธีการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชน ด้วยการเรียนรู้ผ่านการจัดเวทีประชุมสภาฯ ประจำเดือนแต่ละตำบล เช่น วิธีการจัดสถานที่ประชุม บทบาทของผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน ประธาน สมาชิก วาระการประชุม ฯลฯ

1.2 ติดตามสนับสนุน เพื่อติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในแต่ละตำบล ให้คำปรึกษา กระตุ้นให้กำลังใจในการทำงาน

วิธีการ ใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นภารกิจร่วมขับเคลื่อนงานในระดับตำบล และติดตามความคืบหน้าผ่านเวทีประชุมประจำเดือน พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานความก้าวหน้าแต่ละตำบล ประมวลข้อมูลทุก ๆ 3 เดือน เพื่อประมวลสรุปให้เห็นรายรับรายจ่าย แต่ละครัวเรือน ค้นข้อมูลให้แต่ละครัวเรือนพร้อมติดสติ๊กเกอร์ให้ข้อเสนอแนะและกำลังใจ เช่น “ ดำรงตนอย่างนี้ไม่ก็ปีก็รวย” สำหรับคนที่จัดการรายรับรายจ่ายได้อย่างสมดุล “ลดรายจ่ายลงหน่อยจะค่อย ๆ สบาย” สำหรับครอบครัวที่จดมาหลายเดือนแล้วรายจ่ายที่ไม่จำเป็นยังไม่ลดลง “เพิ่มรายได้อีกหน่อยจะค่อย ๆ สบาย” สำหรับครอบครัวที่รายรับไม่สมดุลกับรายจ่าย “ประตูดวงยังไม่เปิดเดี่ยวจะเตลิดไปใหญ่” สำหรับครอบครัวที่ชอบเสี่ยงดวง “ เงินกู้ค่อย ๆ ใช้ ถ้าปล่อยไว้เดี่ยวจะบาน ” สำหรับคนที่มึนหนี้สินยอดหนี้ไม่ลดลง “ดูแลสุขภาพหน่อยจะค่อย ๆ สบาย” สำหรับคนที่มีรายจ่ายเรื่องสุขภาพสูง ฯลฯ ซึ่งเอกสารวิเคราะห์ข้อมูลนี้จะถูกนำไปวิเคราะห์ร่วมกันในแต่ละครัวเรือน ก่อนนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลระดับตำบลผ่านเวทีสภาฯ กำหนดเป็นแผนตำบล

1.3 ถอดความรู้คนต้นแบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำตำบลเป็นนักจัดการความรู้ และถอดความรู้คนต้นแบบนำเสนอบทเรียนประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือนแก้ปัญหาความยากจน

วิธีการ แกนนำตำบลคัดเลือกคนต้นแบบแต่ละตำบล กำหนดกรอบการถอดความรู้ ทำความเข้าใจเนื้อหาการถอดความรู้ ร่วมกับฝ่ายวิชาการของคณะทำงานจังหวัดอุทัยฯ นักจัดการความรู้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ถอดบทเรียนคนต้นแบบให้เห็นแนวคิด วิธีการจัดการครอบครัวด้วยข้อมูลบัญชีครัวเรือน และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิต สรุปข้อมูลคนต้นแบบเป็นฐานข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้เผยแพร่ในสื่อหนังสือพิมพ์ชุมชน “ประชารัฐ”

2. ส่งเสริมการสร้างปฏิบัติการในระดับตำบล เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างแผนจัดการตนเอง และจัดการตำบล ดังนี้

2.1 สร้างกลไก เน้นการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้สามารถเป็นกลไกขยายผลบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมกำหนดแผนพัฒนาตำบล
วิธีการ จัดตั้งกลุ่มพลังในชุมชนให้เป็นสภาองค์กรชุมชน แกนนำสภาสรรหาคณะทำงานในตำบล

2.2 จัดเก็บข้อมูลสู่การทำแผนตำบล เพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดเก็บข้อมูลของชุมชน พัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นตนเองจากฐานข้อมูลของชุมชนซึ่งเป็นฐานคิดในการสร้างแผนพัฒนาครอบครัว ตำบล ท้องถิ่น

วิธีการ การจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนมีการบันทึกข้อมูล 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งครัวเรือนอาสาสมัคร เพื่อพัฒนาเป็นคนต้นแบบ “การจัดการตนเองด้วยข้อมูล” และอีกส่วนหนึ่งแกนนำจัดเก็บข้อมูลของชุมชน เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน
วิธีการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยครัวเรือนอาสาสมัครเพื่อ เริ่มจากการค้นหาแกนนำเป็นอาสาสมัครทำบัญชีครัวเรือน จัดบันทึกอย่างเป็นหมวดหมู่ คือ หมวดรายรับ แบ่งเป็นหมวด 15 รายการ คือ 1)ขายผลผลิตจากการทำนาทำไร่ฯ 2)การค้าขายสินค้าซื้อมา/ขายอาหาร 3)ขายสัตว์เลี้ยงเช่น หมู วัว ไก่ฯ 4)รายได้จากการขาย/ให้เช่าที่ดิน บ้าน 5)ขายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรม 6)เงินเดือนเบี้ยเลี้ยง 7)ค่าจ้างจากการทำงานหรือให้บริการ 8) เงินที่ได้จากการกู้ยืม(หนี้สิน) 9)รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้/ดอกเบี้ยธนาคารฯ 10)เงินที่ได้รับจากลูกหลานญาติพี่น้องส่งมาให้ 11)รายได้จากการเสี่ยงโชค 12)เงินสงเคราะห์และสวัสดิการต่างๆ 13)ขายพืช/สัตว์ที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ 14)เงิน/ลาภลอยที่มีคนนำมาให้กรณีพิเศษ 15)เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่างๆ ส่วนหมวดรายจ่าย 7 รายการ คือ 1)ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ 2)ค่าอาหาร 3)ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนงานสังคมและเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ 4)ที่อยู่อาศัย 5)ยา-สุขภาพ 6)เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเครื่องประดับ 7)ค่าใช้จ่ายในการศึกษาวิเคราะห์รายรับ รายจ่าย เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหา รายรับ รายจ่ายที่ไม่สมดุลของแต่ละเดือน ค้นหาสภาพปัญหาของชุมชน และ วางแผนจัดการรายรับ รายจ่ายของครอบครัว โดยพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน

ภายในครอบครัว พิจารณาดร่ายจ่ายที่ไม่จำเป็น สร้างนิสัยการออม ค้นหาทางสร้างรายได้เสริมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวางแผนชุมชน ด้วยการประมวลข้อมูลครัวเรือนเป็นข้อมูลตำบล นำข้อมูลตำบลไปวางแผนจัดการตำบล จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของครอบครัวจากข้อมูลบัญชีครัวเรือน

2.3 ประสานแผนตำบล เพื่อประสานความร่วมมือกับท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)/เทศบาล) จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลที่มาจากข้อมูลของชุมชนร่วมกัน และประสานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน หนุนเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกัน

วิธีการ สภาองค์กรชุมชนซึ่งเป็นกลไกหลักในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนตำบลร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมกระบวนการทำบัญชีครัวเรือน เช่น สาธารณสุข ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) สำนักงานจังหวัด ฯลฯ อย่างต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดของแต่ละภาคส่วน

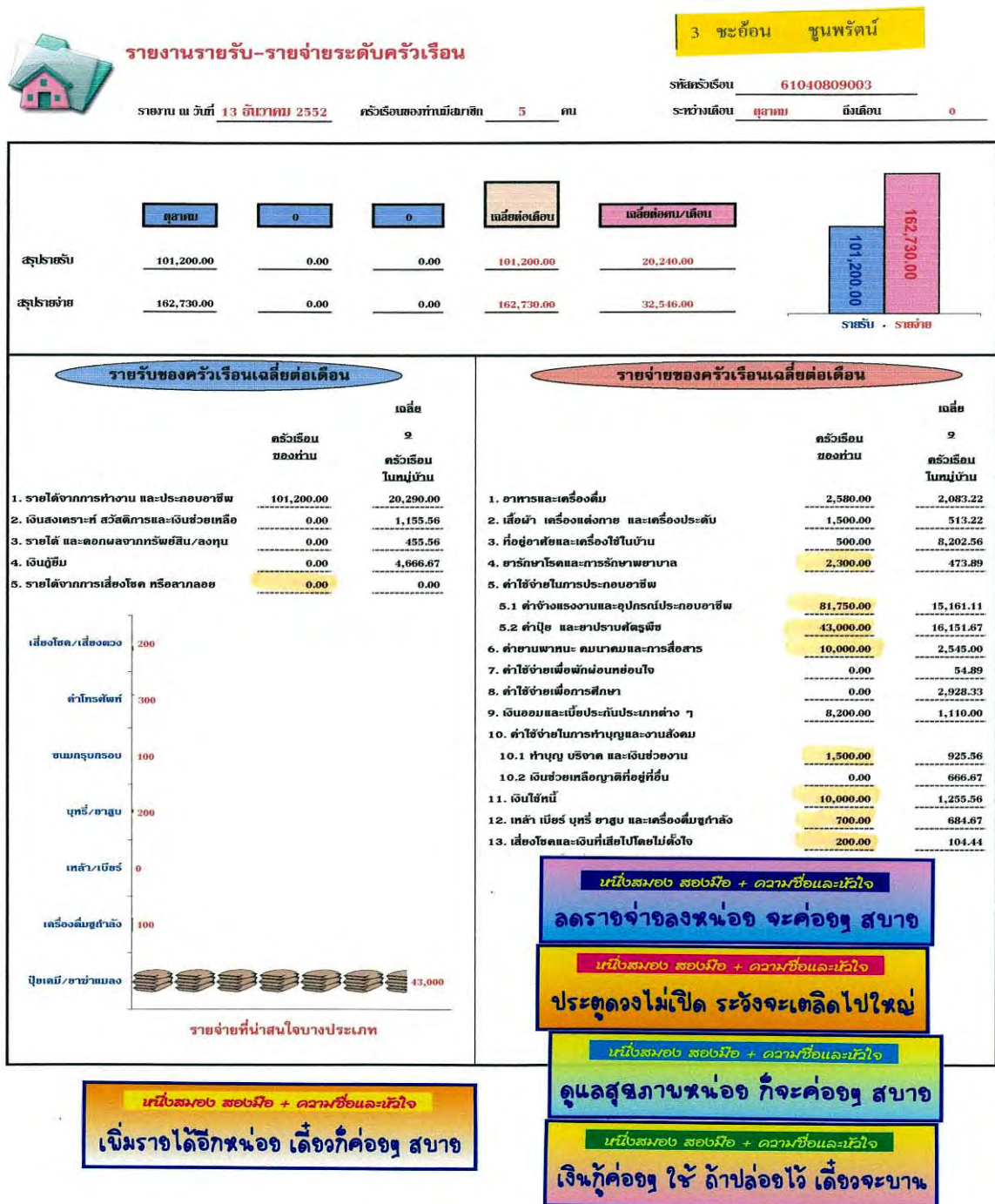
เทคนิคการจัดทำบัญชีครัวเรือน

1. **การจดบันทึก** ข้อมูลรายรับรายจ่ายเป็นการช่วยจำ ทำให้รู้สถานการณ์เศรษฐกิจที่แท้จริงของตนเอง รู้สาเหตุที่ทำให้รายจ่ายมากกว่ารายรับ หาเท่าไรไม่พอใช้หนี้ รู้สาเหตุที่ทำให้เป็นหนี้สิน การบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดทำให้รู้สาเหตุของปัญหาสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิต การจดบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายอย่างเป็นหมวดหมู่จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ง่ายขึ้น สามารถดูตัวอย่างการบันทึกการรายรับ รายจ่าย ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ได้ที่ภาคผนวกท้ายเล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล หากจดบันทึกแล้วไม่นำข้อมูลที่ได้อะไรก็ไม่เกิดประโยชน์ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หากจดบันทึกด้วยแบบฟอร์มบัญชีครัวเรือนของสกว.จะทำให้วิเคราะห์ตั้งแต่การจดบันทึกการรายรับ รายจ่าย แต่การวิเคราะห์เพียงคนเดียวไม่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ จึงควรนำข้อมูลที่ได้อะไรก็อย่างละเอียดนั้นมาพูดคุยแลกเปลี่ยน

1. สร้างการมีส่วนร่วมคิดค้นการแก้ปัญหาร่วมกัน ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระดับ คือ ระดับปัจเจก เป็นการวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของครัวเรือนต้นแบบ ค้นหาสาเหตุของความไม่สมดุลของรายรับ รายจ่ายในครอบครัว

ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนระดับปัจเจก



หนึ่งสมอง สองมือ + ความซื่อและหัวใจ
เพิ่มรายได้อีกหน่อย เดี๋ยวก็ค่อยๆ สบาย

สะท้อนพฤติกรรมการดำเนินชีวิต เช่น ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบ 1 เดือน (13 พฤศจิกายน-13 ธันวาคม 2552) ของคุณชะอ้อน ชุนพรัตน์ ซึ่งจะมีการประมวลสรุปแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทุกเดือน แล้วติดสติ๊กเกอร์ “หนึ่งสมอง สองมือ + ความเชื่อและหัวใจ” ที่มีทั้งให้กำลังใจ ตักเตือน เช่น สติ๊กเกอร์ “ประตูดวงไม่เปิด ระวังจะเตลิดไปใหญ่” ซึ่งมาจากรายจ่ายการเสี่ยงโชค 200 บาท แต่ไม่มีรายรับจากการเสี่ยงโชคเลย สติ๊กเกอร์“ลดรายจ่ายลงหน่อย จะค่อยๆสบาย” มาจากการมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับสติ๊กเกอร์นี้จึงเป็นการตักเตือนให้ลดรายจ่ายลง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับปัจเจกจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลภายในครัวเรือนก่อนที่จะส่งข้อมูลเข้าคณะทำงานจังหวัดประมวลข้อมูลครัวเรือนในระบบคอมพิวเตอร์ แล้วนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลของชุมชน จึงทำให้ข้อมูลถูกวิเคราะห์ซ้ำแล้วซ้ำอีกขยายวงกว้างจากครอบครัวไปสู่ชุมชน

ตารางตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนระดับชุมชน

รายการ	รับ	จ่าย	หนี้สิน
1.รายรับ รายจ่าย หนี้สิน รวม 35ตำบล	5,546,074,151	5,371,579,798	3,113,983,316
วิเคราะห์ รายรับ รายจ่ายเมื่อนำมาหักกันยอดคงเหลือ 174,642,125บาท หากนำเงินคงเหลือ174,642,125บาทไปใช้หนี้ยังติดลบอีก 2,93,388,964บาท ซึ่งข้อมูลนี้กระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา แล้วกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา			
รวม	5,546,074,151	5,371,579,798	3,113,983,316
2.อาชีพและการลงทุน			
-ขายผลผลิตจากการทำนา	2,655,376,510		
- ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์		93,218,781	
ค่าปุ๋ยเคมี		370,809,156	
ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช		140,703,699	
รวม	2,655,376,510	604,731,636	
รายการ	รับ	จ่าย	หนี้สิน
วิเคราะห์			

คนส่วนใหญ่ใน 36ตำบลประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งมีการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเพื่อเร่งการผลิต เร่งขาย การใช้สารเคมีจึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้ผลผลิตเร็วขึ้น แต่ก็ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเช่นกัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญในการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายจึงไม่รู้ต้นทุนการผลิตที่แน่นอน ก่อไร ขาดทุน จากข้อมูลนี้ทำให้เกิดความตื่นตัวเกิดกิจกรรมการแก้ปัญหา เช่น ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ทำสารสกัดอินทรีย์ใช้เอง ปลูกข้าวปลอดสาร การเพาะพันธุ์ข้าว แปลงนาสาธิต ฯลฯ

3.การเลี้ยงโชค			
-รายได้จากการเลี้ยงโชค	15,754,354		
-รายจ่ายจากการเลี้ยงโชค		28,937,549	
รวม	15,754,354	28,937,549	

วิเคราะห์
หลายคนคิดว่าการเล่นการพนันเป็นความหวังของชีวิตเป็นทางออกของความจน หวังว่าสักวันโชคเข้าข้างจะได้รวยเหมือนคนอื่นเขา แต่เมื่อนำรายรับกับรายจ่ายมาเปรียบเทียบกันให้เห็นทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลด ละ เลิก การเล่นการพนัน

4. อาหาร			
-ขายผลผลิตจากการทำนา	2,655,376,510		
-ซื้อข้าวสาร		161,434,240	
-การขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ	67,003,507		
-ผักสด และผลไม้ต่างๆ		81,263,928	
รวม	2,722,380,017	242,698,168	

วิเคราะห์
คนส่วนใหญ่ในชุมชนแทบทุกครัวเรือนทำนาปลูกข้าว บริเวณพื้นที่รอบบ้านมีที่ว่างเหลือเพื่อในการสร้างแหล่งอาหารปลอดภัยของครอบครัว แต่รายจ่ายค่าข้าวสาร ผักผลไม้ กลับเป็นรายจ่ายที่สูงในครอบครัว กิจกรรมการแก้ปัญหา การลดรายจ่าย เช่น ผลิตน้ำยาเอนกประสงค์ สบู่อาบน้ำ ยาสระผม ใช้เองในครอบครัว สร้างตูเย็นข้างบ้าน ปลูกผักสวนครัว (เป็นแหล่งอาหารปลอดสาร ธนาการข้าวของชุมชน) ฯลฯ

รายการ	รับ	จ่าย	หนี้สิน
5.การศึกษา			
-ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ		99,102,954	

-ค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน สมุด หนังสือเรียน กระเป๋า		49,663,941	
-ค่าชุดนักเรียน ชุดพลະ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด		25,875,228	
รวม		174,642,123	
วิเคราะห์ การศึกษาของบุตรหลานเป็นความหวังของครอบครัว จึงเป็นรายจ่ายที่ไม่สามารถลดลงได้ แต่รายจ่ายการศึกษาเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้ลูกหลานเกิดสำนึกในความเหนียวยากส่งเสียให้เรียน เพื่อให้มีวิชาติดตัวสามารถเลี้ยงตัวเอง ดูแลเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้			

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับชุมชนเป็นการนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนจากคนต้นแบบและข้อมูลที่แกนนำจัดเก็บข้อมูลรายรับ รายจ่ายในระดับชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนพูดคุยกันผ่านเวทีสภาองค์กรชุมชนของแต่ละตำบลเกิดเป็นแผนตำบลที่มาจากการกำหนดร่วมกันของคนในชุมชนบนฐานข้อมูลของชุมชน

กลไกขับเคลื่อนบัญชีครัวเรือน

กลไกการขับเคลื่อนการสร้างกระบวนการเรียนรู้บัญชีครัวเรือนจังหวัดอุทัยฯ เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมของหลายหน่วยงานผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยมีสภาองค์กรชุมชน 36 ตำบลเป็นกลไกหลักเชื่อมประสานให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่น นักวิชาการ และภาคีความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดการตนเองของชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่งเสริมให้ลูกค้า ธกส.ทำบัญชีครัวเรือน สำนักงานอำเภอเมือง อำเภอหนองขาหย่าง รณรงค์ให้เกิดการทำบัญชีครัวเรือนทั้งอำเภอ ฯลฯ และคณะทำงานจังหวัดอุทัยฯ หนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ประสานความร่วมมือกลไกทุกส่วนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อควรคำนึง

- **ไม่เห็นความสำคัญ** ไม่คุ้นเคย ไม่อยากทำ การจดบันทึกบัญชีรายรับ รายจ่ายของครอบครัวเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน ประกอบกับที่ผ่านมาการจัดเก็บข้อมูลจากหลายหน่วยงานแต่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูล จึงทำให้ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของข้อมูล และคุ้นเคยกับการทำบัญชีเพราะคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ทางแก้ ค้นหาอาสาสมัครทำความเข้าใจบัญชีครัวเรือนและลงมือทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ให้เห็นการนำข้อมูลรายรับ รายจ่ายไปใช้จัดการครอบครัว
- **จดแล้วท้อ** คนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำนามีรายได้ปี 1 – 3 ครั้งทำให้การจดบันทึกทุกวันมีแต่รายจ่าย รู้สึกท้อไม่เห็นทางแก้ปัญหาการรายจ่ายไม่สมดุลกับรายรับ ทางแก้ ให้กำลังใจให้จดบันทึกอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุที่ทำให้มีแต่รายจ่าย และแนวทางที่จะจัดการกับรายรับ รายจ่าย ของครอบครัวที่ไม่สมดุล
- **แบบฟอร์ม** การจดบันทึกการรายรับรายจ่ายลงหมวดไม่ถูก เช่น เงินออมในกองทุนของหมู่บ้านไม่แน่ใจว่าควรลงในรายรับ หรือรายจ่าย ชื่ออุปกรณ์ออกกำลังกาย ไม่แน่ใจว่าจะลงหมวดสุขภาพ หรือ พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ ทางแก้ ทำความเข้าใจแบบฟอร์มรายรับ รายจ่ายให้ชัดเจน ยกตัวอย่างจากชีวิตประจำวัน
- **การประสานแผนกับ อบต. บาง อบต. ยังไม่** เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กำหนดยุทธศาสตร์ทิศทางการพัฒนาตำบลจากฐานข้อมูลรายรับ รายจ่ายของชุมชน ทางแก้ เชิญหน่วยงานท้องถิ่นเข้าร่วมกระบวนการและให้บทบาทในการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
- **สภาฯ ไม่เข้าใจบทบาทการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับท้องถิ่น** ทางแก้ ทำความเข้าใจแก่นนำสภาฯ ให้เข้าใจในบทบาท ภารกิจสภาฯ ให้ชัดเจน และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับตำบลอื่น ๆ

สังเคราะห์ความรู้บัญชีครัวเรือน

การจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนที่ไม่จำกัดเพียงปัจเจกบุคคล ทำให้เกิดข้อค้นพบความรู้เรื่องบัญชีครัวเรือนของชุมชน 3 ระดับ คือ **ความรู้ระดับเทคนิค** ซึ่งเป็นความรู้ขั้นพื้นฐานที่ทำให้บัญชีครัวเรือนสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนโดยชุมชนได้ การพัฒนาความรู้เชิงเทคนิคสิ่งสำคัญที่ควรเข้าใจ คือ แนวคิดบัญชีครัวเรือน และวิธีการบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายในแบบฟอร์มบัญชีครัวเรือน แบบบันทึกบัญชีครัวเรือนของ (สกว.) ซึ่งเป็นแบบฟอร์มบัญชีครัวเรือนที่จำแนกแยกแยะข้อมูลรายรับรายจ่ายอย่างเป็นหมวดหมู่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง เช่น การจดบันทึกการรายรับรายจ่ายอย่างเป็นหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนจัดการตนเอง การประสานงานภาคีความร่วมมือ ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้

เป็นความรู้เบื้องต้นในการนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนไปใช้แก้ปัญหาความยากจนของชุมชน **ความรู้ระดับปฏิบัติการ** ที่นำข้อมูลบัญชีครัวเรือนไปใช้เกิดรูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนโดยชุมชน เช่น จัดการหนี้สิน การลดต้นทุนการผลิต การลดรายจ่ายในครัวเรือน แผนพัฒนาครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ รูปธรรมการแก้ปัญหาเหล่านี้ถูกพัฒนาจนเป็นต้นแบบที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ และ**ความรู้ระดับแนวคิด** ซึ่งเป็นการปรับแนวคิดการใช้ข้อมูลจากเดิมตัดสินใจจากความรู้สึก เปลี่ยนเป็นการใช้ข้อมูลของชุมชนเป็นฐานคิดการตัดสินใจกำหนดทิศทาง ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นโดยชุมชน ความรู้บัญชีครัวเรือนทั้ง 3 ระดับเป็นความรู้ที่ทำให้ชุมชนค้นพบ **ข้อมูล** ที่ชุมชนสามารถใช้เป็นฐานคิดตัดสินใจกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองเป็นข้อมูลหลากหลาย เช่น ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เป็นข้อมูลรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน ข้อมูลตำบล เป็นข้อมูลบริบทชุมชน กลุ่มองค์กร ความเข้มแข็งของชุมชน ข้อมูลต้นทุน เป็นข้อมูลการลงทุนการผลิตทั้งค่าจ้างแรงงาน ค่าปุ๋ยค่ายาเคมี ฯลฯ ซึ่งข้อมูลของเหล่านี้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เห็นสภาพปัญหาความจริงจากข้อมูลไม่ใช่การคาดคะเนจากความรู้สึก และนำข้อมูลไปใช้กำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม **คนต้นแบบ** ที่เสียสละตนเองเป็นแบบอย่าง"การจัดการตนเองด้วยบัญชีครัวเรือน" เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงตนเอง ทำบัญชีครัวเรือนด้วยตนเองแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิต จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้ของคนต้นแบบเป็นการบอกเล่าเรื่องราวที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตจริงของตนเอง ซึ่งเรื่องราวของคนต้นแบบ 104 คนซึ่งเป็นคนต้นแบบบางส่วนได้ถูกถอดความรู้ออกมาเป็นหนังสือ "บันทึกคนต้นแบบ บัญชีครัวเรือนแก้จนคนอุทัย" **ศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชน** จากข้อมูลรายรับ รายจ่ายที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของชุมชน นำไปสู่การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับด้านสังคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม เกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงศักยภาพตนเองในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นโดยชุมชน สร้างแผนพัฒนาตนเองในระดับครอบครัว ตำบล ท้องถิ่น การจัดความสัมพันธ์ใหม่ในระดับครัวเรือน การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในครอบครัวเกี่ยวกับรายรับ รายจ่ายที่ไม่ได้คาดคะเนแต่มาจากการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนร่วมกันของคนในครอบครัว ทำให้เกิดการแบ่งปันความคิด ทุกคนในครอบครัวช่วยกันคิดค้นหาวิธีการจัดการรายรับรายจ่ายในครอบครัวให้สมดุล ปรับพฤติกรรม การใช้จ่ายของตนเอง มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ไม่ผลักภาระการดูแลเศรษฐกิจในครอบครัวเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง

ปัจจัยความสำเร็จ

การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ทำให้เกิดการนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนมีปัจจัยความสำเร็จ คือ **กลไก** ขับเคลื่อนการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นการประสานความร่วมมือหลายภาคส่วน เช่น อบต. สาธารณสุข อสม. พัฒนาชุมชน คณะทำงานจังหวัดอุทัยธานี ครอบครัวอาสาสมัคร คนต้นแบบ วิทยากร(ครู ก.) สภาองค์กรชุมชน ฯลฯ ซึ่งเป็นกลไกที่มีส่วน

ในการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนบัญชีครัวเรือนสู่การแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน กระบวน การเรียนรู้ ที่เกิดการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่การค้นหาข้อมูลที่สะท้อนความจริง ซึ่งเป็น เรื่องใกล้ตัวที่คนมองข้าม นำมาสร้างความเข้าใจ วิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาแนวทางการจัดการ ตนเอง ข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจของชุมชนได้นั้นเป็นข้อมูลที่ผ่านการมีส่วนร่วม กำหนดออกแบบ จัดทำข้อมูลด้วยตนเอง เป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพปัญหาของชุมชนให้เห็น ขนาดความรุนแรงของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ข้อมูลที่เชื่อมโยงจากประเด็นหนึ่งไปสู่อีกประเด็น หนึ่งให้เห็นสาเหตุของปัญหาได้อย่างชัดเจน เช่น ข้อมูลรายรับรายจ่ายในครัวเรือน สามารถ เชื่อมโยงให้เห็นต้นทุนการผลิตสูงทำให้การขายผลผลิตไม่ได้กำไร จึงเกิดปัญหานี้สืบตามมา เมื่อเห็นสาเหตุเบื้องต้นทำให้ง่ายต่อการแก้ปัญหา และวิเคราะห์ปัญหานั้นๆ ลึกลงไปเรื่อยๆ จน เกิดการทำข้อมูลเชิงประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่และต้องการแก้ปัญหา ร่วมกัน ฯลฯ **รูปธรรมความสำเร็จ** ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ปัญหาความ ยากจน ซึ่งมีคนต้นแบบ ตำบลต้นแบบ ในการใช้บัญชีครัวเรือนจัดการชีวิต จัดการอนาคต ตนเอง **แผนการจัดการตนเอง** ที่เป็นการจัดการตั้งแต่ระดับครัวเรือน ขยายผลสู่ระดับตำบล ที่ ใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเป็นฐานคิดการตัดสินใจกำหนดแผนครัวเรือน แผนตำบล และเกิดการ ผลักดันแผนตำบลให้เป็นแผนของท้องถิ่น และภาคี ที่มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน ภาคเอกชน ให้การสนับสนุนชุมชนตามแผนของชุมชนที่เกิดจากการทำบัญชีครัวเรือน

ความรู้เรื่อง สภาองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาตำบลเข้มแข็ง

ก่อนจะเป็นสภาองค์กรชุมชน

การไม่ยอมจำนนต่อปัญหาของคนในชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มหลายประเด็น เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตร กลุ่มแปรรูป กลุ่มฅาปนกิจ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม เลี้ยงหมู ฯลฯ แกนนำหนึ่งคนอาจจะเป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มของชุมชนนั้น มีทั้งการรวมกลุ่มโดยรัฐจัดตั้ง ชุมชนจัดตั้ง ในหลายรูปแบบทั้งที่เป็นเครือข่ายเชื่อมกับกลุ่ม องค์กรอื่นภายใน ภายนอกชุมชน เป็นกลไกการรวมกลุ่มของคนในชุมชนให้เกิดการรวมคน รวมความคิด ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชน สร้างการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม กลุ่มที่หลากหลายของแต่ละกลุ่ม พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ ที่ตนเองเผชิญอยู่ แต่ชุมชนมีการรวมกลุ่มอย่างกระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำงาน ไร้เป้าหมาย ทิศทางการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ทำตามนโยบายของหน่วยงานที่สนับสนุนการตั้งกลุ่ม แต่มีบางชุมชนมีความตื่นตัวในการยกระดับการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นกลไกผลักดันการ แก้ปัญหาที่มาจากคนในชุมชน กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม บางตำบลเรียกว่า “เครือข่ายตำบล” หรือ “สภาแกนนำ” มีเป้าหมายหลักในการรวมคน ทั้ง ปราชญ์ ผู้รู้ แกนนำชุมชน/กลุ่ม/องค์กร ผู้นำท้องที่(กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)ผู้นำท้องถิ่น (อบต.)ให้เข้า

มาทำงานร่วมกัน ร่วมคิด ระดมความคิดเห็นจากชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้คิดค้นอย่างเท่าเทียม ร่วมตัดสินใจ นำความคิดเห็นที่ผ่านการวิเคราะห์หามากำหนดเป็นทิศทางยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาของชุมชน ร่วมทำ นำยุทธศาสตร์ที่คิดค้นร่วมกันมาสร้างปฏิบัติการให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม พัฒนาเป็นต้นแบบของชุมชนต่อไป ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ ของคนในชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งใน 36 ตำบลนี้มี 20ตำบล ที่มีการก่อตั้ง เครือข่ายตำบล หรือ สภาแกนนำ ก่อนที่จะมี พรบ.สภาองค์กรชุมชน เมื่อปี 2551 และเป็นตำบลนำร่องในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน คือ ตำบลหนองไผ่แบน ตำบลเกาะเทโพ อำเภอเมือง /ตำบลท่าโพ ตำบลดงขวาง ตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองขาหย่าง /ตำบลอุทัยเก่า ตำบลทุ่งพง อำเภอหนองฉาง /ตำบลโคกหม้อ ตำบลหนองสระ อำเภอทัพทัน /ตำบลบ่อทราย ตำบลพลวงสองนาง อำเภอสว่างอารมณ์/ ตำบลป่าอ้อ ตำบลน้ำรอบ ตำบลลานสัก ตำบลประดู่ยืน ตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสัก /ตำบลสุขฤทัย อำเภอห้วยคต/ตำบลทัพหลวง ตำบลห้วยแห้ง อำเภอบ้านไร่

การประกาศ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน (พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551)ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9กุมภาพันธ์ 2551โดยมีเจตนารมณ์สำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชน ซึ่งเป็นสังคมรากฐานมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของ เครือข่ายตำบล หรือ สภาแกนนำ ทุกตำบลใช้ชื่อเดียวกันคือ "สภาองค์กรชุมชน" ทำให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น จากเดิมการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐจะมีข้อจำกัด หากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น(อบต.) ผู้นำท้องที่(กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)ไม่เห็นความสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่มีนโยบายจากส่วนกลางสั่งการให้สนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชน มักจะถูกเพิกเฉย บางครั้งถูกกล่าวหาว่าเป็น "องค์กรเถื่อน" กลไกสภาของชุมชนจึงเป็นการสร้างความร่วมมือของคนที่มีหัวใจการเปลี่ยนแปลง เพราะทุกคนเข้ามาในฐานะที่เท่าเทียม หนึ่งคนหนึ่งเสียงเท่ากัน ไม่มีตำแหน่งทางสังคมติดตัวเข้ามาในสภาด้วย เมื่อมีพรบ.สภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้น จึงเป็นเครื่องมือสร้างการรับรองสภาของชาวบ้านให้เป็นนิติบุคคลมีกฎหมายรองรับ ประกอบกับรัฐมีนโยบายสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน จึงทำให้ฐานะของ สภาของชุมชนเปลี่ยนไป มีพลังการผลักดันเชิงยุทธศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐให้ความร่วมมือดีขึ้น

แนวคิดสภาองค์กรชุมชน

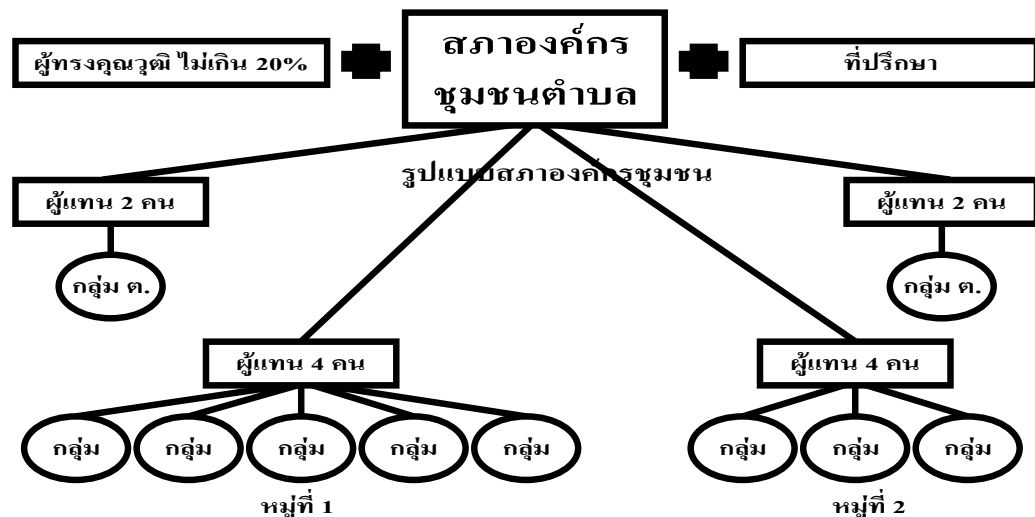
สภา หมายถึง ที่ประชุม ที่พบปะพูดคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

สภาองค์กรชุมชน หมายถึง เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น ในการกำหนดตนเองบนฐานข้อมูลของชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน ผ่านการ

ร่วมคิด จากข้อมูลของชุมชนที่สร้างความเข้าใจ กระตุ้นให้เกิดความตระหนักมากขึ้นกำหนดชีวิตตนเอง ร่วมตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานข้อมูลของชุมชน ร่วมทำให้เกิดรูปธรรมการแก้ปัญหาที่มาจากการกำหนดตนเองบนฐานข้อมูลของชุมชน ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ร่วมตรวจสอบ ติดตามสนับสนุนความก้าวหน้าในการดำเนินงานทั้งในส่วนของชุมชน ท้องถิ่น และร่วมจัดสรรผลประโยชน์ให้เกิดการกระจายโอกาสของคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมบนฐานคิดการมีส่วนร่วม

รูปแบบ



แผนภาพรูปแบบสภองค์กรชุมชน

รูปแบบสภา เน้นความหลากหลายของกลไกการทำงานทั้งผู้นำทางการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่และผู้นำธรรมชาติ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 20% ของจำนวนสมาชิกในสภา มีบทบาทเป็นที่ปรึกษา ส่วนที่สอง ตัวแทนกลุ่มระดับตำบล ๑ 2 คน และส่วนที่สาม ตัวแทนกลุ่มระดับหมู่บ้าน 4 คน มีบทบาทนำเสนอปัญหา สาเหตุ แนวทางการแก้ปัญหาที่มาจากการระดมความคิดเห็น ข้อมูลของแต่ละหมู่บ้าน ในส่วนกลไกผู้นำทางการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นอกจากมีบทบาทเป็นกลไกหนึ่งในสภา แล้วยังมีบทบาทในการผลักดันแผนของสภาให้เป็นนโยบายตำบลเชื่อมกับนโยบายรัฐส่วนกลาง เช่น การบรรจุแผนสภาเข้าในข้อบัญญัติตำบล การบูรณาการนโยบายรัฐให้สอดคล้องกับท้องถิ่นเพื่อไม่ให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อน ฯลฯ ส่วนประกอบของสภาทั้ง 3 ส่วนทุกตำบลมีเหมือนกันแต่จำนวนสมาชิกสภาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับจำนวนหมู่บ้านของแต่ละตำบล

ภารกิจบทบาทของสภา

สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกเชื่อมระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชนสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบลจากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของชุมชน มีภารกิจหลัก ดังนี้

1. จัดทำข้อมูล เพื่อให้เกิดการค้นหาข้อมูลความเป็นจริงของชุมชน ผ่านเครื่องมือบัญชีครัวเรือน ที่แสดงข้อมูลรายรับ รายจ่าย ของครัวเรือน ประมวลเป็นข้อมูลเศรษฐกิจของชุมชน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้เห็นปัญหา สาเหตุ ตักยภาพ เพื่อกำหนดแผนในการแก้ปัญหา ซึ่งจะมีวิทยากรให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนในแต่ละตำบล และอาสาสมัครทำบัญชีครัวเรือนแต่ละหมู่บ้าน จัดบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่าย ส่งให้คณะทำงานจังหวัดประมวลผล บางตำบลจะมีการประมวลผลที่ อบต. แล้วจึงนำข้อมูลที่ประมวลแล้วไปวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนต่อไป

2. จัดทำแผน เพื่อให้เกิดแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มาจากฐานข้อมูลของชุมชน กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนตามสภาพพื้นที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งแผนตำบลจะเน้นการแก้ปัญหาพัฒนาชุมชนใน 5 ประเด็น คือ ประเด็นเศรษฐกิจ เน้นการลดรายจ่ายในครัวเรือน ตู๋เย็นข้างบ้าน สร้างแหล่งอาหารปลอดภัยไร้สารเคมี และสร้างรายได้เสริม ประเด็นสังคม เน้นการสร้างสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมการออมทรัพย์ ประเด็นการเมืองภาคพลเมือง เน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเอง ประเด็นสิ่งแวดล้อม เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติป่าห้วยเขาแข้ง และประเด็นวัฒนธรรม เน้นการฟื้นฟูวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม เชื่อมร้อยคนในชุมชน แผนของตำบลจะมี 3 รูปแบบ คือ **แผนชุมชนทำเอง** เป็นแผนที่ชุมชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง เช่น การลดรายจ่ายในครอบครัว ด้วยการ ปลูกผักสวนครัวสร้างแหล่งอาหารในครอบครัว ซึ่งชาวบ้านเรียกแบบเปรียบเทียบว่า “ตู๋เย็นข้างบ้าน” ทำน้ายาเอนกประสงค์ใช้เอง การลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ ฯลฯ **แผนชุมชนทำร่วม** เป็นแผนที่ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน เช่น การรวมกลุ่มสร้างรายได้ ฯลฯ **แผนชุมชนเสนอขอ** เป็นแผนที่เกินกำลังของชุมชนจึงเสนอของบประมาณจากหน่วยงานทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคาร ถนน ไฟฟ้า ฯลฯ

3. ผสานแผนตำบลกับ อบต. เพื่อผลักดันแผนตำบลให้เป็นนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของ อบต.หรือเทศบาล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของคนในท้องถิ่นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดชีวิตตนเองในระดับนโยบายท้องถิ่น สภาบางตำบลสามารถผสานแผนกับ อบต.ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถบรรจุแผนชุมชน เข้าเป็นข้อบัญญัติ อบต.ได้ เนื่องจาก อบต.เห็นความสำคัญ เข้าใจบทบาทสภาฯ ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เกิดการหนุนเสริมกระบวนการทำงานตั้งแต่การจัดตั้ง จัดตั้งสภาฯ เช่น ตำบลอุทัยเก่า ,ตำบลดงขวาง ,ตำบลบ่อทราย และตำบลหาดทอง ฯลฯ

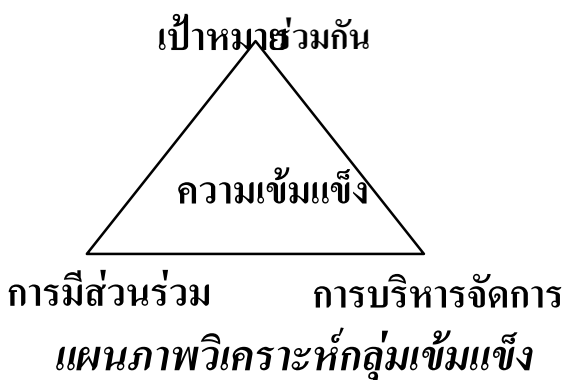
ส่วนในบางตำบลสภาพกับ อบต.ขาดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต่างคนต่างทำงาน ไม่ได้หนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4.พัฒนารูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน เพื่อส่งเสริมให้เกิดตัวอย่างในการแก้ปัญหาของชุมชน พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้วยการชักชวน สร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญการแก้ปัญหาความยากจนที่เริ่มจากการจัดการตนเองสู่การจัดการชุมชนท้องถิ่น โดยการส่งเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น 1หลุม 5 ต้น น้ำยาเอนกประสงค์ ตู้เย็นข้างบ้าน วันกระปุกแตก ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนารูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน เช่น การปลดหนี้ เกษตรอินทรีย์ลดต้นทุนการผลิต สวัสดิการชุมชน ฯลฯ

5.พัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ เพื่อสร้างแกนนำรุ่นใหม่อย่างไม่จำกัดเพศและวัยเข้ามาทำงาน ร่วมกัน ค้นหาแกนนำรุ่นใหม่ที่มีความกล้าที่จะลุกขึ้นมาสร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตตนเอง และต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน เกิดการสานต่องานรุ่นต่อรุ่นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากแกนนำแต่ละคนมีหลายตำแหน่ง ภารกิจงานเยอะ หรือชาวบ้านมักเรียกง่าย ๆ ว่า “แกนนำสวมหมวกหลายใบ” สภาพจึงเป็นโอกาสอันดีของชุมชนที่จะค้นหาแกนนำรุ่นใหม่ในชุมชน พัฒนาศักยภาพแกนนำรุ่นใหม่ เรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมสภาฯ เช่น เวทีประชุมสภาฯ กิจกรรม1หลุม5ต้น สวัสดิการชุมชนฯลฯ

6.พัฒนากลุ่ม สภาฯมีรูปแบบที่หลากหลาย จำนวนสมาชิกสภามากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับจำนวนหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเข้มแข็งของกลุ่มไม่เท่ากัน กรอบการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกลุ่ม พิจารณา 3 ประเด็น คือ 1)กลุ่ม /เครือข่ายมีเป้าหมายชัดเจน การรวมกลุ่มมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมายของกลุ่มอย่างชัดเจน กรรมการสมาชิกรับรู้และร่วมผลักดันกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน 2)มีส่วนร่วมทั้งคณะกรรมการ สมาชิกในการขับเคลื่อนกลุ่มร่วมกัน มีแนวร่วมการทำงานเพื่อนร่วมงาน

เพิ่มมากขึ้น สร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มตั้งแต่การช่วยกันคิด ช่วยกันทำไม่ว่าจะทำรวมกันที่กลุ่มหรือแยกกันทำ ภายใต้เป้าหมายเดียวกัน ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ 3)การบริหารจัดการ 3เรื่อง 1)บริหารคน ให้เกิดการทำงานตามความถนัดได้อย่างเต็มศักยภาพ ประสานความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม/เครือข่าย และภาคีทั้งภาครัฐ



ภาคเอกชน 2)บริหารงาน ให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่ม/เครือข่ายตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน 3) บริหารเงิน การบริหารการเงินโปร่งใส มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ มีการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึง

จากกรอบคิดการวิเคราะห์กลุ่มเข้มแข็ง สามารถแบ่งความเข้มแข็งของกลุ่มที่เป็นสมาชิกสภาฯ 2แบบ คือ กลุ่มเข้มแข็ง มีองค์ประกอบครบทั้ง 3ประเด็น และให้ความร่วมมือกับสภาเป็นอย่างดี เข้าร่วมกับสภาอย่างต่อเนื่อง กลุ่มกำลังพัฒนา เป็นกลุ่มที่ขาดองค์ประกอบกลุ่มเข้มแข็งบางประเด็น ต้องการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง ให้ความร่วมมือกับสภาอย่างต่อเนื่อง

7.เปิดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นติดตามความคืบหน้าในการทำงานของแต่ละส่วน ซึ่งถือว่าเป็นเวทีสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นเงื่อนไขของสภาที่ต้องมีการประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพื่อปรึกษาหารือเรื่องราวความเคลื่อนไหวของตำบล ตั้งแต่สถานการณ์ที่ดีของตำบล สถานการณ์ปัญหาที่กำลังเผชิญ และประชุมพูดคุยกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหของตำบล หาข้อสรุปร่วมกันนำไปดำเนินการต่อไป เดือนถัดไปก็จะติดตามผลการดำเนินงาน เมื่อมีการนำเครื่องมือบัญชีครัวเรือนลงไปส่งเสริมในหมู่บ้าน เวทีประชุมประจำเดือนจึงเป็นเวทีติดตามการจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนของชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังเป็นเวทีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและชาวบ้าน ทำให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตนเอง ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองของชุมชน โดยไม่คิดว่าการแก้ปัญหาเป็นหน้าที่ของราชการและผู้นำเพียงเท่านั้น แต่ตนเองก็มีส่วนต้องร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวเช่นกัน เพราะเป็นปัญหาของตนเองที่ต้องประสบพบเจอทุกวัน ที่ใกล้ตัวที่สุดก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยบัญชีครัวเรือนเป็นรูปธรรมที่เห็นชัดเจนของเศรษฐกิจชุมชนที่ย่อส่วนลงมาในระดับชุมชนที่สะท้อนจากข้อมูลรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักด้วยตนเองผ่านข้อมูลบัญชีครัวเรือนของตนเอง และด้วยกลยุทธ์การแจกสิ่งของให้กับชาวบ้านที่ทำบัญชีครัวเรือน เช่น ไข่หวาน ต้นมะขาม หัวน้ำยาเอนกประสงค์ ผงซักฟอกประหยัดน้ำ แจกกระปุกออมสินฯฯ ทำให้คนต้นแบบได้นำสิ่งของเหล่านั้นไปใช้จริงในชีวิต เมื่อต้นไม้ผลิดอกออกผล สร้างรายได้ สร้างแหล่งอาหารปลอดภัยลดรายจ่ายในครอบครัว ทำให้คนในครอบครัวเห็นความสำคัญของการออมมากขึ้น ซึ่งการจัดการตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดแรงจูงใจทั้งคนที่เป็นต้นแบบให้มีกำลังใจในการทำบัญชีครัวเรือนต่อไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างแรงจูงใจให้เกิดอาสาสมัครเข้ามาเป็นคนต้นแบบเพิ่มมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนสู่ตำบลเข้มแข็ง

การพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้เป็นสภาของประชาชน เป็นกลไกสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กับท้องถิ่น อบต.หรือ เทศบาล หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หากสภาซึ่งเป็นกลไกของตำบลมีความเข้มแข็งก็จะส่งผลให้ตำบลเข้มแข็งตามมาด้วย เนื่องจากการ

พัฒนาสภาองค์กรชุมชนเป็นการพัฒนาตำบลทั้งระบบ ตั้งแต่การพัฒนาคน กลุ่ม ความรู้ ทรัพยากร ให้เกิดการจัดการร่วมกันของคนในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดตั้งจัดแจ้ง เพื่อยกระดับการรวมกลุ่มของชุมชนให้เป็นนิติบุคคล วิธีการ จัดตั้งเครือข่ายตำบล หรือ สภาแกนนำให้เป็นสภาองค์กรชุมชนตาม พรบ. สภาองค์กรชุมชน โดยการประสานงานผู้นำชุมชน เพื่อทำความเข้าใจกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำชุมชนในการจัดแจ้งจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน จัดทำแบบสำรวจ ข้อมูลกลุ่ม กลุ่มแต่ละหมู่บ้านคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ 4คน เป็นสมาชิกสภา

ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจคนในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น (อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (ผู้นำท้องที่) หน่วยงานต่างๆในชุมชน ประเด็นทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน คือ แนวคิด การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยชุมชน ภารกิจ 7 ข้อข้างต้นที่เน้นการพัฒนา กลุ่มองค์กรชุมชน พัฒนาคณะ พัฒนาข้อมูลตำบล พัฒนาแผนตำบล พัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น บทบาทสมาชิกสภาฯ ทุกส่วนให้มีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน รูปแบบการประชุม ที่ไม่จำกัดสถานที่ เช่น ลานวัด ศาลาประจำหมู่บ้าน ห้องประชุมอบต. ฯลฯ แต่การจัดที่หนึ่งจะมีรูปแบบที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างทั่วถึง โดยจัดที่หนึ่งให้ประธานสภาฯ รองประธานสภาฯ เลขานุการ นั่งด้านหน้า ส่วนด้านข้างซ้าย ขวา เป็นที่นั่งของที่ปรึกษา ด้านหนึ่ง และอีกด้านหนึ่งที่นั่งของผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนสมาชิกสภาฯ จัดที่นั่งเรียงแถวอยู่ตรงกลางระหว่างที่นั่งของที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ เนื้อหาการประชุม มีวาระ 4 วาระ คือ วาระที่ 1แจ้งให้ทราบ ประธานหรือรองประธานรับผิดชอบแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ไม่ควรใช้เวลาาน วาระที่ 2รับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว เนื้อหา เลขาอ่านรายงานการประชุมครั้งที่แล้วให้ที่ประชุมฟังเพื่อ แก้ไขข้อบกพร่อง และ สมาชิกรับรองรายงานการประชุม วาระที่ 3ติดตามผลการดำเนินงาน เนื้อหา ติดตามความก้าวหน้างานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ วาระที่ 4เรื่องเพื่อทราบ เนื้อหา สมาชิกนำเสนอปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา หรือเสนอความสำเร็จในการดำเนินการ ซึ่งวาระการประชุมควรเตรียมการก่อนการประชุมทุกครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำข้อมูลของชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลของชุมชนที่อยู่อย่างกระจัดกระจายให้เป็นระบบฐานข้อมูลของชุมชนง่ายต่อการจัดเก็บ สามารถนำมาใช้ได้ง่าย ระบบข้อมูลของชุมชนประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนที่หนึ่ง คือ ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อเป็นข้อมูลการตัดสินใจกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลท้องถิ่นจากฐานข้อมูลของชุมชน ลักษณะข้อมูล รายรับ

รายจ่ายในชีวิตประจำวันของครัวเรือนในชุมชน ข้อมูลส่วนที่สอง คือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจของชุมชน ลักษณะข้อมูล ข้อมูลตำบล ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ตำบล การต่อสู้ของชุมชน การรวมกลุ่ม ข้อมูลทำเนียบ ประกอบด้วย ข้อมูลทำเนียบแกนนำและสมาชิกสภา ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อนามสกุล ที่อยู่ความถนัดเฉพาะด้านของแกนนำชุมชน ข้อมูลทำเนียบกลุ่ม ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมากลุ่ม การบริหารจัดการ สมาชิกกลุ่ม กิจกรรม และ ข้อมูลบันทึกการประชุมสภา

ขั้นตอนที่ 4 สร้างระบบการบริหารจัดการสภา เพื่อออกแบบบริหารสภา 3 เรื่อง คือ การบริหารจัดการคน แบ่งงานตามความสนใจความสามารถของแต่ละบุคคลการบริหารจัดการงาน ให้เกิดการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของสภาที่ชุมชนกำหนดร่วมกัน ส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการบริหารจัดการเงิน จัดทำระบบบัญชีรายรับ รายจ่ายของสภาอย่างเป็นระบบโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการตามภารกิจสภา 7 ข้อในภารกิจสภาที่กล่าวมาข้างต้น

ตัวชี้วัดตำบลเข้มแข็ง

การพัฒนาสภาองค์กรชุมชนเป็นฐานการพัฒนาตำบลเข้มแข็ง ซึ่งชุมชนได้สร้างตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือที่จะบ่งบอกความสำเร็จของชุมชนในการพัฒนาตำบลเข้มแข็งอยู่ในระดับใด มีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้นาน้อยเพียงใด ตัวชี้วัดตำบลเข้มแข็งมี 12 ตัวชี้วัด คือ

1. มีการจัดแจงสภาองค์กรชุมชน
2. มีการลดต้นทุนการผลิต โดยการ ลด – ละ – เลิก สารเคมีอย่างน้อย 30% โดยหันมาใช้เกษตรอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ฯลฯ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครัวเรือน เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างห้องน้ำ ผงซักฟอกสุดประหยัด ฯลฯ สร้างแหล่งอาหารในครอบครัว ปลูกผักสวนครัวแบบประหยัดน้ำ โดยการใช้ น้ำล้างจาน น้ำซักผ้า รดน้ำต้นไม้ และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งการสร้างแหล่งอาหารในครอบครัวนี้เปรียบเสมือนการมีตู้เย็นข้างบ้าน ทำให้มีอาหารสด ปลอดภัยไว้บริโภคในครัวเรือน เพื่อแผ้วถางให้กับคนในชุมชน
4. มีการส่งเสริมให้เกิดการ ลด – ละ – เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทั้งปวง

5.มีการจัดสวัสดิการ เกิด - แก่ - เจ็บ - ตาย ในตำบลนาร่องอยู่ดีมีสุข ในระบบ 1 : 1 : 1 (ฝ่าย ประชาชนสมทบ 1 ส่วน รัฐบาลโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)สมทบ 1 ส่วน และ อบต. สมทบ 1 ส่วน)

6.มีกิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และรักษาความสะอาดบ้านเรือน เป็นระเบียบเพื่อลดภาวะโลกร้อน พัฒนาชุมชนน่ายู่ และปลูกจิตสำนึกให้อนุรักษ์ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม

7.มีกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น งานประเพณี ปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่นและส่งเสริม การท่องเที่ยว

8.มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

9.มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน ทั้งในรูปแบบเครือข่ายเฉพาะประเด็น และเครือข่ายหลากหลายประเด็น

10.มีการบูรณาการทีมงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชนทำงานร่วมกันทุกประเด็น

11.มีการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่าย เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

12.มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์อย่างต่อเนื่อง มีระบบการบริหารจัดการโปร่งใสตรวจสอบ ได้ มีการจัดสรรผลประโยชน์ในกลุ่มอย่างเท่าเทียม คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการออม

สังเคราะห์ความรู้สภาองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาตำบลเข้มแข็ง

การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานในรูปแบบต่าง ๆ รวมกลุ่ม องค์กร เครือข่าย บางตำบลสามารถยกระดับการรวมกลุ่มอย่างกระจัดกระจายเป็น กลไกผลักดันการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้ชื่อที่แตกต่างกัน “เครือข่ายตำบล” หรือ “สภา แกนนำ” แต่ไม่ว่าจะเรียกอย่างไรแต่ชุมชนมีเป้าหมายที่จะสร้างกลไกของชุมชนในการสร้างยุทธ ศาสตร์จัดการท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อ พรบ.สภาองค์กรชุมชน ประกาศใช้ อย่างเป็นทางการทำให้กลไกของชุมชนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนมาก ขึ้น การพัฒนาสภาองค์กรชุมชนของคนอุทัยฯ สะท้อนให้เห็นความรู้ “สภาองค์กรชุมชน” 3 ระดับ คือ **ความรู้ในระดับเทคนิค** เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานในการพัฒนาสภาฯ เช่น การจัดทำ ข้อมูลของชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล การเปิดประชุมสภา การวางแผนพัฒนาชุมชน การ ประสานความร่วมมือ ประสานชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน ฯลฯ ซึ่งความรู้ เหล่านี้เป็นความรู้เชิงเทคนิคในการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้เป็นกลไกการมีส่วนร่วมของ ชุมชนได้ นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนเกิดเป็น**ความรู้ระดับปฏิบัติการ** ที่ นำไปสู่การสร้างรูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน ประสพการณ์จริงลองผิดลองถูกอย่าง ต่อเนื่อง เช่น ประชาธิปไตยชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน ฯลฯ ความรู้เชิงปฏิบัติการถูก นำไปใช้อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนเห็น **ความรู้ระดับแนวคิด** ซึ่งเป็นความรู้ที่คนใน ชุมชนต้องการปลดปล่อยตนเองออกจากการรอคอยความช่วยเหลือ ปลดปล่อยชีวิตให้คนอื่น

ตัดสินใจ การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของชุมชนเกิดเป็นความรู้ระดับแนวคิด คือ “การจัดการตนเอง” ความรู้สภาองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาตำบลเข้มแข็งทั้ง 3 ระดับ ทำให้ชุมชนเกิดข้อค้นพบ **ปัจจัยที่ทำให้สภาองค์กรชุมชนสามารถพัฒนาเป็นตำบลเข้มแข็งได้นั้นมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) กลไก** การรวมกลุ่มของชุมชนเป็นการค้นหากลไกการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็น “สภาองค์กรชุมชน” ซึ่งเป็นกลไกการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนให้เป็นสภาของชุมชน ด้วยการส่งตัวแทนที่ชุมชนร่วมกันคัดสรรมาเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล ที่กำหนดมาจากข้อมูลของชุมชน **2) ระบบข้อมูล** ซึ่งข้อมูลของชุมชนที่ใช้แก้ปัญหาความยากจนเป็นข้อมูลหลากหลาย เช่น ข้อมูลตำบล ข้อมูลเชิงประเด็น เช่น ข้อมูลเกษตรอินทรีย์ ข้อมูลที่ดิน ข้อมูลคนต้นแบบ ฯลฯ ข้อมูลบัญชีครัวเรือน ฯลฯ ซึ่งการค้นหาข้อมูลเหล่านี้มีวิธีการหลากหลายขึ้นอยู่กับความถนัดของแกนนำแต่ละพื้นที่ เช่น การจัดทำแบบสอบถามสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ การใช้ระบบสารสนเทศจัดเก็บข้อมูลที่ดิน ฯลฯ แต่การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นภารกิจร่วมกันของสภาฯ ทุกตำบลต้องจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อใช้เป็นฐานคิดการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล **3) การทำงานร่วมกับท้องถิ่น** องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)หรือ เทศบาล ที่ผ่านมาการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น การตัดสินใจจะอยู่ที่ท้องถิ่นกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่มาจากนโยบายส่วนกลาง เมื่อมีสภาองค์กรชุมชนทำให้ชุมชนมีกลไกของชุมชน ในการกำหนดยุทธศาสตร์ชุมชนที่มาจากคนในชุมชนกำหนดบนฐานข้อมูลของชุมชน การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น จึงเป็นการประสานความร่วมมือกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ในบางตำบลสภาฯมีการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น สร้างการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ตำบลอุทัยเก่า ตำบลบ่อทราย ตำบลดงขวาง ตำบลหาดทะนง ฯลฯ แต่ก็ยังมีบางตำบลที่ชุมชนกับท้องถิ่นไม่ได้ประสานความร่วมมือกันต่างคนต่างทำงานทำให้ขาดการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ขาดการเติมเต็มกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน **4) ประชุมอย่างต่อเนื่อง** เวทีประชุมเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อการสื่อสารที่สร้างปัญญา เป็นเวทีติดตามความคืบหน้างานที่ได้รับมอบหมาย รูปแบบการจัดประชุมที่มีระเบียบวาระการประชุมชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมทั่วถึง จะช่วยให้เวทีประชุมเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ของชุมชน **5) ถอดความรู้** ชุมชนมีความรู้เยอะมากอย่างกระจุกกระจายไม่เป็นระบบ ขาดการจัดเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ การถอดความรู้คนต้นแบบ 104 คน เป็นหนังสือ “บันทึกคนต้นแบบ บัญชีครัวเรือนแก่จนคนอุทัยฯ” เป็นจุดเริ่มต้นของการถอดความรู้ของชุมชนโดยชุมชนเอง **6) ประชาธิปไตยชุมชน** กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องของสภาองค์กรชุมชน สร้างการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นให้เกิดการร่วมคิดค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาท้องถิ่นจากฐานข้อมูลของชุมชน กำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ของชุมชน ร่วมทำตามศักยภาพความถนัดของแต่ละคน สร้างปฏิบัติการร่วมกันอย่างต่อเนื่องจนเกิดรูปธรรมการแก้ปัญหาของชุมชน เช่น การวิจัยพันธุ์ข้าว เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ ร่วมตัดสินใจจากฐานข้อมูลของชุมชนตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเอง ร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ของชุมชนจากฐานข้อมูลความเป็นจริงของชุมชนอย่างเท่าเทียม เช่น การจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของสภาฯทุกตำบลต้องจัดการให้เกิดการจัดกรอย่างเป็นธรรม เท่าเทียม ทัวถึง ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยภาครัฐจะจัดสรรเอง แต่เมื่อชุมชนมีการจัดทำข้อมูลของชุมชนอย่างชัดเจน ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนทั่วถึงมากขึ้น ขยายวงกว้างไปมากกว่าการให้เงินสงเคราะห์เท่านั้นแต่เป็นการดูแล ห่วงใย เอาใจใส่คนในชุมชน เช่น ตำบลอุทัยเก่า นายธาดา อำพัน นายกอบต.อุทัยเก่า สามารถพูดได้อย่างมั่นใจว่า “คนตำบลอุทัยเก่าไม่มีใครไปออกรายการ วงเวียนชีวิต” ซึ่งการพูดได้อย่างมั่นใจเช่นนี้ได้เพราะมั่นใจคนในตำบลมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนจึงมีการดูแล ห่วงใยกันและกันอย่างญาติมิตร นอกจากนี้ยังมีอีกหลายตำบลที่มีการจัดสวัสดิการร่วมกัน เช่น ตำบลประดู่ยืน ตำบลห้วยแห้ง ตำบลทุ่งพง ตำบลโคกหม้อ ตำบลห้วยคต ฯลฯ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ เอกชน ซึ่งเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนให้เข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน 7) **ประเด็นร่วม** การทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดรูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนในหลายมิติ เช่น เกษตรอินทรีย์ สวัสดิการ ประชาธิปไตยชุมชน ฯลฯ ประเด็นร่วมเหล่านี้มีการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่กระจายกระจายอยู่ในแต่ละตำบล ซึ่งความเข้มข้นของประเด็นนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละตำบล

ความรู้ชุมชนทั้ง 3 เรื่องข้างต้นมีหลายตำบลนำไปใช้ในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจน โดยการนำความรู้ของชุมชนมาผสมผสานให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ท้องถิ่น วิชาการ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างกรณีศึกษา การนำความรู้ของชุมชนมาใช้ในการจัดการตนเอง ที่ตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปตำบลอุทัยเก่า

ตำบลอุทัยเก่า เคยเป็นเมืองด่านที่สำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีชื่อว่า "เมืองด่านอุทัย" มีเจ้าเมืองปกครองสืบต่อกันมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2453 พระยาอุทัยที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมาใหม่ไม่กล้าขึ้นไปว่าราชการที่เมืองอุทัย แต่ขออยู่ริมฝั่งสะแกกรัง ประกอบกับที่นี่มีผู้มาตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างคับคั่ง พระยาอุทัยเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม ผู้คนมาก การคมนาคมสะดวก จึงทำเรื่องขอย้ายเมืองอุทัยมาอยู่ริมฝั่งสะแกกรัง ตั้งเป็นเมืองอุทัยใหม่ "เมืองด่านอุทัย" เดิม จึงได้ชื่อ "ตำบลอุทัยเก่า" ในปัจจุบัน ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ตลุกตู่ อ.ทัพทัน จ.อุทัยธานี ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ทุ่งโพ ต.หนองสรวง อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.หนองฉาง ต.ทุ่งพง อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.ทุ่งโพ อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี แบ่งการ

ปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านอุทัยเก่า หมู่ที่ 2 บ้านอุทัยเก่า หมู่ที่ 3 บ้านคลองค่าย หมู่ที่ 4 บ้านหนองหม้อแกง หมู่ที่ 5 บ้านวังพลับ หมู่ที่ 6 บ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ที่ 7 บ้านหนองเต่า หมู่ที่ 8 บ้านหนองกระเหรียง หมู่ที่ 9 บ้านหนองไม้หมู่ที่ 10 บ้านหนองจิกยาว มีจำนวนประชากรในตำบลอุทัยเก่า มีทั้งสิ้น 2,347 คน แยกเป็นชาย 1,107 คน หญิง 1,240 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 570 ครัวเรือน

คนอุทัยเก่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ใช้น้ำจากลำห้วย คลองชลประทาน และน้ำฝน ทำการเกษตร แต่น้ำก็ไม่เพียงพอต่อการเกษตรของตำบลอุทัยเก่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นในการทำเกษตร ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตไม่แน่นอน เกิดภาวะขาดทุน ส่งผลให้ประสบปัญหาหนี้สินจากการลงทุน นอกจากนี้ยังประสบปัญหาคนว่างงาน ขาดการส่งเสริมอาชีพหลังฤดูการทำนา วัยรุ่นหนุ่มสาวคนวัยทำงานออกไปขายแรงงานต่างจังหวัดทำให้ครอบครัวขาดแรงงานในการเกษตร ผู้สูงอายุเด็กถูกทอดทิ้ง การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ คนพิการ ยังไม่ทั่วถึง และเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคนในชุมชนมิได้เพิกเฉย แต่มีความพยายามในการแก้ปัญหาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะหยิบยกเป็นตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ด้านการส่งเสริมอาชีพ เช่น กลุ่มกล้วยกวนเสวย เป็นกลุ่มแปรรูปกล้วย เน้นการสร้างรายได้เสริม ที่ผ่านมามีเคยรวมกลุ่มเลี้ยงหมูมาก่อน แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่มีความรู้ในการดูแลหมู จึงมีการสรุปบทเรียน วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนร่วมกัน ทำให้เห็นว่าการปลูกกล้วยเยาะในหมู่บ้าน แต่ยังไม่มีการแปรรูปกล้วย จึงเริ่มนำกล้วยมาแปรรูป เช่น กล้วยกวนเสวย กล้วยฉาบ ยางกล้วยมาพันผ้า ฯลฯ การแปรรูปกล้วยกวนที่ต่างจากกล้วยกวนทั่วไป คือ ที่มีทั้งตัว งาม ผสมในกล้วยกวนด้วยจึงทำให้รสชาติกลมกล่อมหอมหวาน แปลกกว่ากล้วยกวนทั่วไป การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ รสชาติอร่อย ทำให้มีตลาดรองรับ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้

ด้านเกษตรอินทรีย์ เช่น โรงเรียนชาวนา /แปลงนาอินทรีย์สาธิต คนอุทัยเก่าส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำนามาหลายชั่วอายุคน แต่ทำเท่าไรไม่เคยเหลือ เกษตรกรบางรายไม่รู้รายรับ รายจ่าย ต้นทุนการผลิตของตัวเอง ที่ผ่านมามีการรณรงค์ส่งเสริมให้ลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ แต่เกษตรกรไม่ค่อยสนใจและไม่เห็นความสำคัญ จนกระทั่งเกษตรกรได้ลงมือทำบัญชีครัวเรือนเห็นข้อมูลรายรับ รายจ่าย ต้นทุนการผลิตของตนเองกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการจัดการรายรับ รายจ่าย ต้นทุนของตนเอง แปลงสาธิตจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ในการลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ การจัดสรรที่ดินทำกินให้มีน้ำใช้ตลอดปี ซึ่งในที่ดินจะประกอบด้วย สระน้ำ เลือกพื้นที่ที่สูงที่สุดขุดสระเป็นแก้มลิงไว้เก็บน้ำ มีระบบการบริหารจัดการน้ำ โดยการคำนวณการใช้น้ำต่อปีต้องการใช้ปริมาณน้ำเท่าไรเพื่อคำนวณขนาดสระที่ต้องการขุดในพื้นที่ เมื่อปล่อยน้ำเข้านาเสร็จแล้วให้สูบน้ำกลับบ่อคืน ขุดคูรอบแปลงนาเพื่อน้ำไหลได้ตามธรรมชาติ พื้นที่ทำนา พื้นที่ปลูกบ้าน พื้นที่ทำสวน ทั้งปลูกผักสวนครัว ไม้ยืนต้น และกลุ่ม

ปุ๋ยอินทรีย์บ้านเม็ด จากการทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนทำให้เห็นต้นทุนสารเคมีทางการเกษตรสูงมาก กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์บ้านเม็ดที่หมู่ 10 บ้านหนองจิกยาว เพื่อลดต้นทุนการใช้สารเคมีทางการเกษตรซึ่งราคาแพงมากทำให้ต้นทุนการผลิตสูง การใช้ปุ๋ยบ้านเม็ดช่วยลดต้นทุนการทำนา พื้นฟูสภาพดิน ไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิต การทำปุ๋ยบ้านเม็ดเริ่มจากการทำเพื่อใช้เองในกลุ่มสมาชิก เมื่อใช้ได้ผลเริ่มบอกต่อกันไปและแปลงนาที่ใช้ปุ๋ยบ้านเม็ดให้ผลผลิตดีซึ่งเป็นเครื่องยืนยันคุณภาพของปุ๋ยได้อย่างดี จึงทำให้มีคนหันมาใช้ปุ๋ยบ้านเม็ดมากขึ้นจากใช้เฉพาะคนในกลุ่ม ก็ขยายไปเรื่อยๆ ปัจจุบันผลิตวันละ 4 ตัน ทั้งใช้เองในกลุ่มและจำหน่าย ลดต้นทุน สร้างรายได้เสริมจากการจำหน่ายปุ๋ย เกิดการจ้างแรงงานช่วยผลิตปุ๋ยบ้านเม็ด และเกษตรสร้างสวัสดิการ เป็นการปลูกต้นไม้ 9 อย่าง ปลูกพืชหลายชนิดตั้งแต่ไม้อายุสั้น ถึงไม้อายุยืน จะปลูกตั้งแต่ผักในน้ำ เช่น ผักกระเฉด ผักบุ้ง ส่วนผักบนบกได้แก่ ข้าว ตะไคร้ ขิง กระชาย พืช ผักหวาน ชะอม ฯลฯ เป็นพืชระยะสั้นที่สามารถเป็นอาหาร สร้างรายได้ให้แทบทุกวัน จากนั้นเป็นพวกผลไม้ เช่น มะพร้าว มะม่วง มะยม เงาะ ทุเรียน มังคุด ฯลฯ ต่อมาก็เป็นพวกไม้โตเร็ว 4-5 ปีตัดได้เลย เช่น สะเดา สัก ฯลฯ เพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพมีรายได้ตามฤดูกาลของผลผลิต ต่อมาก็เป็นไม้โตช้า อายุยืน เช่น ยางนา มะค่า ประดู่ ฯลฯ เพื่อใช้เป็นบำนาญให้กับชีวิตในระยะยาว และต้นไม้ตามใจชอบ เช่น พระเจ้า 5 พระองค์ ซึ่งเป็นไม้หายากเป็นต้นไม้ใหญ่ มีพู 5 พู ลูกเหมือนรูปพระ 5 องค์ ฯลฯ

ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นประเด็นเด่นของตำบลอุทัยเก่า คือ อบต.พอเพียง เพื่อเป็นตัวอย่างการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งอาหาร สนามเด็กเล่น และบ้านหลังที่สองของชุมชน ตัวอาคารของ อบต.อุทัยเก่าไม่ได้มีขนาดใหญ่โตอะไร แต่มีความร่มรื่นอบอุ่น ท้องนาล้อมรอบ ด้านหลังอาคารมีแปลงผักสวนครัวที่เปิดให้ใครจะเข้ามาเก็บก็ได้ เจ้าหน้าที่ อบต.อุทัยเก่าทุกคนช่วยกันดูแล จะเห็นว่าคนสวนของ อบต.เก่าเปลี่ยนไปไม่ซ้ำหน้า ด้านข้างของตัวอาคารจะเป็นซุ้มหลังคามุงจากติดทุ่งนา เป็นที่นั่งเล่น โรงอาหารเพราะเจ้าหน้าที่ อบต.จะห่อข้าวมื้อกลางวันมานั่งรับประทานด้วยกัน ใกล้กับตัวอาคาร อบต.อุทัยเก่ามีศูนย์เด็กเล็ก เด็กๆ มีสนามฟุตบอลกว้างเป็นที่วิ่งเล่น และยังเป็นศูนย์ฝึกอบรม ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ศาลาสร้างสุขที่เปิดให้ทุกคนได้เข้ามาใช้บริการ เศรษฐกิจพอเพียงของคนอุทัยเก่า จึงไม่ได้เน้นความรู้เท่าทันด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นความเอื้ออาทรกันและกัน เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตของตนเอง ผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน กำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันระหว่างชุมชนกับอบต.อุทัยเก่า

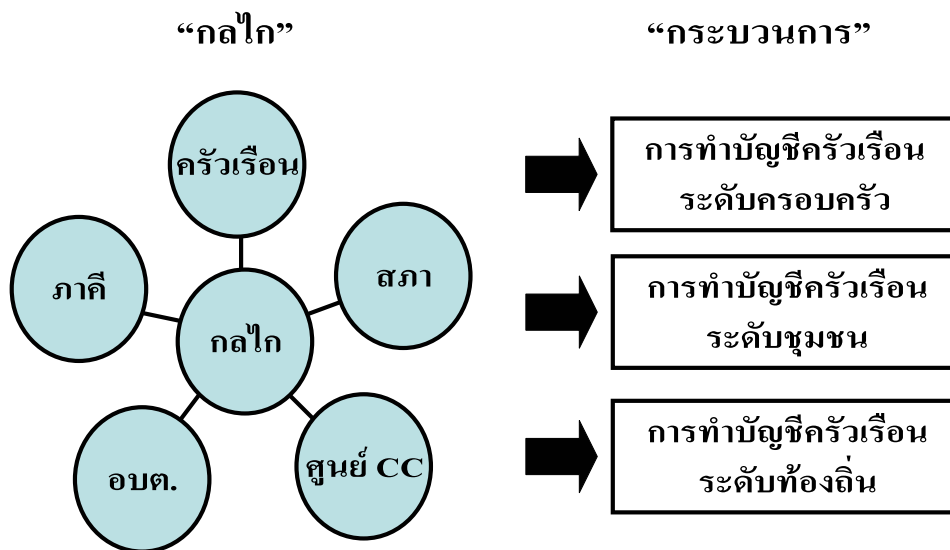
บัญชีครัวเรือนจุดเปลี่ยนยุทธศาสตร์ตำบลอุทัยเก่า

เปลี่ยนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นพัฒนาชุมชน

การทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องใหม่ของคนในชุมชน คนที่ไม่เคยจดเคยจํารายรับรายจ่ายของตัวเอง จะเห็นว่าการทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องยุ่งยาก เสียเวลา เบื่อหน่าย เนื่องจากประสบการณ์การทำข้อมูลที่ผ่านมาเป็นการทำข้อมูลจากหลายหน่วยงาน แต่ข้อมูลที่ทำไปแล้วไม่ได้ย้อนกลับมาแก้ปัญหาของชุมชน เมื่อพูดถึงการทำข้อมูลคนในชุมชนรู้สึกเบื่อหน่าย โดยเฉพาะข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ต้องจด ต้องจำด้วยตัวเองจึงเป็นเรื่องยุ่งยาก เสียเวลา ไม่แน่ใจว่าทำบัญชีครัวเรือนไปแล้วจะช่วยแก้ปัญหาได้จริง การทำแผนตำบลของ อบต.อุทัยเก่าที่ผ่านมา มาจากการประชุมของกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนไม่ค่อยพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิเคราะห์ปัญหากำหนดแผนการพัฒนาหมู่บ้านจึงมาจากการคาดคะเนจากปรากฏการณ์ที่เห็นมากกว่าข้อมูลความเป็นจริงของหมู่บ้าน จึงทำให้เมื่อปี 2540 ยุทธศาสตร์การพัฒนาของ อบต.อุทัยเก่าเน้นโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก นโยบายทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐเป็นหลัก ต่อมาปี 2545 นายภย ชาติตา อำพัน ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่าในปัจจุบัน ปี 2553 ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การทำงาน เน้นความต้องการของชุมชนเป็นตัวตั้ง กำหนดแผนยุทธศาสตร์จากกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน ที่เน้นให้ชุมชนเรียนรู้ปัญหาตนเอง ผ่านเวทีประชาคม ซึ่งเป็นเวทีระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง ทำให้คนชุมชนเห็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ชัดเจนยิ่งขึ้น ต่อมาปี 2551 คณะทำงานจังหวัดอุทัยธานี ได้แนะนำให้ทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนจากการกำหนดทิศทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาตามนโยบายรัฐ เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มาจากฐานข้อมูลครัวเรือนของคนในชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนอุทัยเก่าตั้งแต่การ ร่วมคิด ผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน ร่วมทำ ตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดจากข้อมูลรายรับรายจ่ายของชุมชน ร่วมตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล ผลักดันแผนของชุมชนให้เป็นข้อบัญญัติ อบต. จากฐานข้อมูลครัวเรือน ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการกระจายการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงเท่าเทียม เช่น การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาบุคลากร ฯลฯ เน้นการพัฒนาโครงสร้างทางสังคม ตั้งแต่การ พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมรายได้ที่มาจากฐานทรัพยากรของชุมชน ทั้งความรู้ วัตถุดิบของชุมชน พัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม รื้อฟื้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเอื้ออาทร การพึ่งพาอาศัยกันและกันของคนในชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมการล่ำไถน พัฒนาการเมือง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ ลดความขัดแย้งในการเลือกตั้ง พัฒนาศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ดูแลสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี รู้จักตัวเอง รู้จักชุมชน เท่าทันสังคม สามารถกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองได้

กระบวนการทำบัญชีครัวเรือน

คนตำบลอุทัยเก่าได้เรียนรู้ศักยภาพตนเองในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นตนเองผ่านกระบวนการแผนแม่บทชุมชนเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นตนเองอย่างมีส่วนร่วม จึงทำให้การทำบัญชีครัวเรือนเปรียบเสมือนบัญชีชีวิตที่ช่วยให้ครอบครัวสามารถกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตมีแผนการพัฒนาดตนเอง และบัญชีชีวิตยังเป็นฐานในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจัดการตนเองอย่างมีส่วนร่วม ผ่านกลไกการทำงานร่วมกันหลายส่วน



แผนภาพกระบวนการทำบัญชีครัวเรือน

กลไกการพัฒนาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ 1)ครัวเรือนอาสาสมัครทำบัญชีครัวเรือน ตั้งแต่การจดบันทึกรายรับ รายจ่าย วิเคราะห์ข้อมูลในครัวเรือน คิดค้นการแก้ปัญหาในครัวเรือนจากฐานข้อมูลรายรับ รายจ่ายที่จดบันทึกด้วยตนเอง 2)สภาองค์กรชุมชนซึ่งเดิมเป็นสภาแกนนำ ที่ถูกรับรองตาม พรบ.สภาองค์กรชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มองค์กรในชุมชนส่งตัวแทนเข้ามาบริหารสภาฯ มีบทบาทส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ศักยภาพตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองจากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของชุมชน ประสานความร่วมมือกับอบต.เสนอแผนชุมชน พัฒนารูปธรรมการแก้ปัญหาให้เป็นต้นแบบการเรียนรู้ของชุมชน 3)ศูนย์ **Community Center CC** (ซึ่งเป็นศูนย์ที่มีบทบาทในการรับเรื่องราวทุกข์ของคนในชุมชน ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทเพื่อหาข้อยุติในชุมชน หากหาข้อยุติไม่ได้จึงส่งต่อให้ตำรวจดำเนินคดีต่อไป เปิดโอกาสให้คนในชุมชนรวมกลุ่มแก้ปัญหาตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปเสนอสิ่งที่ต้องการทำจากฐานข้อมูลรายรับ รายจ่ายของชุมชน เช่น กลุ่มดนตรีไทย ดนตรีสากล กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มกีฬา กลุ่มการเรียนรู้เสริมในตอนเย็น กลุ่มศิลปะ ฯลฯ 4)อบต.อุทัยเก่า มีบทบาทในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ สนับสนุนงบประมาณ เชื่อมประสานหน่วยงาน

ภาครัฐกับภาคประชาชน พัฒนา อบต.ให้เป็นตัวอย่าง “อบต.พอเพียงของชุมชน” 5)ภาคี
ความร่วมมือ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.)ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)สาธารณสุข ฯลฯ

กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือน มี 3 ระดับ คือ

การทำบัญชีครัวเรือนระดับครอบครัว เน้นการวิเคราะห์ตนเองจากฐานข้อมูล

รายรับ รายจ่าย วางแผนจัดการครอบครัวด้วยตัวเอง ตำบลอุทัยเก่ามีประชากร 2,347 คน จำนวน 570 ครัวเรือน เริ่มทำบัญชีครัวเรือนปี 2550 จำนวน 500 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 570 ครัวเรือนในตำบลอุทัยเก่า ปัจจุบันขยายผลเป็น 530 ครัวเรือน ไม่รวมครัวเรือนที่ทำหยุดๆอีก 40 ครัวเรือน

วิธีการ เริ่มจากจดบันทึกรายรับ รายจ่ายของครอบครัวทั้งหมดลงสมุดบัญชีรายวัน จดบันทึกทุกวันให้รู้รายรับ รายจ่าย เมื่อครบหนึ่งสัปดาห์นำข้อมูลลงสมุดบัญชีรายสัปดาห์ ซึ่งจำแนกแยกแยะรายรับ รายจ่ายเป็นหมวดหมู่ เมื่อลงครบสี่สัปดาห์ นำข้อมูลที่ได้สรุปบัญชีรายเดือน ให้เห็นรายรับ รายจ่ายในรอบหนึ่งเดือน มีผลต่างเป็นบวกหรือลบ รายรับ รายจ่ายมาจากไหน รายจ่ายเรื่องใดสูง สมาชิกในครอบครัววิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันหาแนวทางในการจัดการ รายรับ รายจ่ายในครอบครัว ส่งข้อมูลสรุปรายสัปดาห์ สรุปบัญชีรายเดือนส่งให้ อบต. ประมวลผลทุกๆ 3 เดือนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนาชุมชน

การทำบัญชีครัวเรือนระดับชุมชน เน้นการ กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น
จากฐานข้อมูลครัวเรือน ส่งเสริมกลไกชุมชนในรูปแบบสภาองค์กรชุมชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน

วิธีการ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน ตั้งแต่การค้นหาข้อมูลรายรับ รายจ่าย สร้างปฏิบัติการแก้ปัญหาที่มาจากฐานข้อมูลครัวเรือน นำมาวิเคราะห์ให้เห็นปัญหาสาเหตุ แล้วตัดสินใจกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาของชุมชน กำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชนระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล สร้างแรงจูงใจ ให้ทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง เช่น แจกต้นไม้ สนับสนุนการรวมกลุ่มสร้างรายได้เสริม ฯลฯ วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันในชุมชน ด้วยการเปรียบเทียบรายรับรายจ่ายดังตารางตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลตำบลอุทัยเก่า

ตารางตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลตำบลอุทัยเก่า

รายการ	รายรับ/บาท	รายจ่าย/บาท
1.รวมรายการรับ-จ่ายทั้งหมด	165,061,730	159,868,446
ความเปลี่ยนแปลง		
เมื่อนำรายรับ หัก รายจ่าย เงินคงเหลือ 5,193,284 บาท ไม่พอใช้หนี้สินจำนวน 92,678,074 บาท ซึ่งข้อมูลนี้สามารถกระตุ้นให้เกิดการค้นหาคำหา สาเหตุ และกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง		

รายการ	รายรับ/บาท	รายจ่าย/บาท
2.หมวดอาชีพ		
2.1 ขายผลผลิตจากการทำนา	79,029,062	
2.2ข้าวสารทุกชนิด		4,804,590
2.3ค่าปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยอินทรีย์		2,774,368
2.4ค่าปุ๋ยเคมี		11,035,986
2.5ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช		4,187,610
รวม	79,029,062	22,802,555
ความเปลี่ยนแปลง จะเห็นว่ารายได้จากการทำนาถึงจะเป็นรายได้ที่สูงแต่การลงทุนค่าปุ๋ยค่ายาก็สูงตามไปด้วย ถึงแม้เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำนาปลูกข้าวแต่ก็ซื้อข้าวสารเพื่อบริโภค ซึ่งจากข้อมูลนี้จุดประกายให้เกิดความตื่นตัวในการลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมีการส่งเสริมแต่เกษตรกรไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อมีตัวเลขจากบัญชีครัวเรือนที่มาจากการจดบันทึกด้วยตนเองทำให้เกษตรกรหันมาให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น		
3.หมวดการเสี่ยงโชค		
3.1รายได้จากการเสี่ยงโชค	468,879	
3.2เงินที่จ่ายเพื่อการเสี่ยงโชค		861,236
3.3เงินเสี่ยงดวงในรูปแบบต่างๆ		72,927.20
รวม	468,879	934,163
ความเปลี่ยนแปลง สะท้อนให้เห็นว่าความหวังที่จะร่ำรวยเพราะหวยมีโอกาสน้อยมาก จ่ายเงินซื้อหวยมากกว่ารายรับที่ได้จากการเล่นหวย ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นหวยลดลง บางคนเลิกซื้อหวยไปเลย		

รายการ	รายรับ/บาท	รายจ่าย/บาท
4.หมวดค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่าง ๆ		
4.1เงินช่วยงาน หรือเงินใส่ซอง	2,635,217	
4.2ค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่างๆ		2,798,395
รวม	2,635,217	2,798,395

ความเปลี่ยนแปลง ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะเป็นค่าของข้าวสวย ค่าโตะจีน ค่าเครื่องดื่ม ฯลฯ ซึ่งข้อมูลนี้ทำให้เกิดการคิดลดต้นทุนการจัดงาน เช่น ทำฟิมเสนน้ำแจกเป็นของข้าวสวย เปลี่ยนจากจ้างโตะจีนจัดอาหารเป็นการจ้างกลุ่มแม่บ้านแต่ละหมู่บ้านทำอาหารเอง มีวงดนตรีไทย ถ้าจ้างที่อื่น 5-6 พันบาทต่อคืน แต่วงของตำบลอุทัยเก่าคืนละ 3,000 บาท มีวงดนตรีสากลของตำบลถ้าจ้างที่อื่น 14,000 บาทต่อคืน แต่วงของตำบลอุทัยเก่าคืนละ 3,000 บาทต่อคืน ฯลฯ		
5.รายจ่ายค่าน้ำดื่มสะอาด	0	276,592
รวม	0	276,592.60
ความเปลี่ยนแปลง ถึงแม้รายจ่ายจะไม่สูงมากแต่สะท้อนให้เห็นจำนวนเงินที่ไหลออกไปจากชุมชน จึงจัดประกายให้กลุ่มต้นกล้าอาชีพคิดสร้างโรงงานน้ำดื่ม เพื่อสร้างอาชีพ เสริมรายได้ ปิดกั้นรายจ่ายที่จะไหลออกนอกชุมชน		

ในการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นหมวดหมู่เปรียบเทียบให้เห็นรายรับรายจ่ายในหมวดเดียวกัน ทำให้เกิดการจุกคิดทบทวนความคุ้มค่าของการจ่ายในแต่ละหมวดที่สะท้อนความจริงที่ชัดเจน ไม่ใช่การคาดคะเน หรือความหวังที่เลื่อนลอย เช่น คนที่เล่นหวยส่วนใหญ่จะมีความหวังที่จะถูกรางวัลได้เงินมาใช้จ่าย แต่เมื่อเปรียบเทียบรายรับ กับรายจ่ายค่าหวยสูงกว่ารายรับที่ได้จากการถูกรางวัล ก็สามารถกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางคนซื้อหวยน้อยลง บางคนเลิกซื้อหวยไปเลย เป็นต้น การคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้านของชุมชนบนฐานข้อมูลรายรับ รายจ่าย

การทำบัญชีครัวเรือนระดับท้องถิ่น เน้นการนำข้อมูลครัวเรือนเป็นฐานในการกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์การจัดการตนเองของตำบล โดยใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือกำหนดยุทธศาสตร์ของ อบต.อุทัยเก่า ที่ผ่านมากำหนดแผนชุมชนมาจากการทำเวทีประชาคมที่มีแกนนำ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านวิเคราะห์ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล แต่การทำบัญชีครัวเรือนทำให้ข้อมูลที่ได้มาจากความจริงของชุมชนที่ผ่านการวิเคราะห์ในระดับครอบครัว ชุมชน ตำบล

วิธีการ อบต.อุทัยเก่าเข้าร่วมกระบวนการจัดทำข้อมูลของชุมชน แล้วนำแผนชุมชนมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล บรรจุเป็นงบประมาณของ อบต.จัดทำเป็นข้อบัญญัติตำบล

ความเปลี่ยนแปลงของคนอุทัยเก่า

กระบวนการจัดทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับพฤติกรรม เกิดการรวมกลุ่ม ต่อยอดกิจกรรมเดิม เกิดเป็นยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ทิศทางการพัฒนาของคนตำบลอุทัยเก่า ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ **ด้านเกษตร** ปรับจากเกษตรเคมี เป็นเกษตรอินทรีย์ ลดต้นทุนสารเคมีทาง

การเกษตร พัฒนาข้าวพันธุ์ดี **ด้านอาชีพเสริม** จากการทำอาชีพเสริมตามการส่งเสริมของหน่วยงานเป็นการกำหนดอาชีพเสริมจากข้อมูล และทุนของชุมชน **ด้านสิ่งแวดล้อม** ส่งเสริมให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพิ่มพื้นที่สีเขียว ปลูกต้นไม้ ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร **ด้านสุขภาพ** ส่งเสริมการสร้างแหล่งอาหารปลอดภัยในครอบครัว เช่น ตู๋เย็นข้างบ้าน 1 หลุม 5 ต้น เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ฯลฯ ส่งเสริมการออกกำลังกายกับทุกเพศทุกวัย เช่น เดินแอโรบิค เล่นฟุตบอล ฯลฯ เกิดความเปลี่ยนแปลง 3 ระดับ คือ

ระดับปัจเจก / ครัวเรือน เกิดการจัดทำข้อมูลด้วยตนเองของครัวเรือนส่งผลให้เกิดการขยายแนวคิดจัดการเศรษฐกิจครัวเรือน ที่เริ่มตั้งแต่การปรับวิถีคิด จากที่ไม่เคยรู้รายรับ รายจ่าย การลงทุนของตัวเองก็เริ่มให้ความสนใจให้ความสำคัญกับข้อมูลมากขึ้น สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงรายรับ รายจ่ายให้สะท้อนปัญหา สาเหตุที่กำลังเผชิญอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่แสดงออกทางตัวเลขรายรับ รายจ่าย **ปรับพฤติกรรม** เมื่อรู้ถึงปัญหา สาเหตุแล้วเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลด ละ เลิก หวย เหล้า บุหรี่ การพนัน **เพิ่มการออม** เน้นการออมก่อนจ่าย เมื่อมีรายได้จะแบ่งเงินส่วนหนึ่งไว้ออมก่อน **ปรับอาชีพ** จากการทำเกษตรเคมีก็ปรับเป็นเกษตรอินทรีย์ **พัฒนาคนต้นแบบ** เกิดวิทยากรบัญชีครัวเรือนจำนวน 30 คน เกิดเยาวชนต้นกล้าอาชีพต้นแบบการจัดการตนเอง จำนวน 100 คน ให้รู้จักตัวเอง เข้าใจชุมชน เป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นแกนนำชุมชนในอนาคต และสามารถกำหนดแผนพัฒนาตนเอง ตั้งแต่การดำเนินชีวิต การใช้จ่ายในครัวเรือน การออม การกำหนดอาชีพที่เหมาะสมกับทุนของตนเองมีอยู่ สร้างงานรองรับเยาวชนทั้งที่อยู่ในชุมชนและที่ออกไปขายแรงงานต่างถิ่นแล้วต้องการกลับมาใช้ชีวิตกับครอบครัวได้มีงานทำ เกิด **ครัวเรือนต้นแบบ**การจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนจำนวน 270 ครัวเรือน ที่สามารถกำหนดการใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ลดรายจ่ายด้วยการทำเองใช้เอง ทั้งน้ำยาเอนกประสงค์ ยาสระผม สบู่ พิมเสนน้ำ น้ำยาล้างจาน ตู๋เย็นข้างบ้าน สร้างแหล่งอาหารปลอดภัยในครอบครัว ปลูกพืช ผักสวนครัวกินเองในครอบครัว มีเงินออมเน้นออมก่อนจ่าย ปรับวิถีการเกษตรจากเคมีเป็นอินทรีย์

ระดับชุมชน เกิดการรวมกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหาทางแก้ปัญหาหลายประเด็น คือ **ด้านการเกษตร** เกิดความตื่นตัวปรับเปลี่ยนการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเป็นเกษตรอินทรีย์ เกิดแปลงนาอินทรีย์ เป็นแหล่งเรียนรู้ ผลิตอาหารปลอดภัยลดต้นทุนสารเคมีทางการเกษตร เกิดการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมการผลิตข้าวพันธุ์ดี กลุ่มบ้านปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด **ด้านสวัสดิการ** เน้นการสร้างคนให้สามารถพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุดเกิดธนาคารข้าวทุกหมู่บ้าน เกิดการจัดสวัสดิการชุมชน โดยไปศึกษาดูงานจากห้วยน้ำขาว จังหวัดตราด ในเรื่องการจัดสวัสดิการ แล้วนำมาปรับใช้ที่อุทัยเก่า โดยการตั้งคณะทำงาน สรรหาจากกลุ่มข้าราชการที่เขาเกษียณแล้วอยากทำงานเพื่อสังคม เริ่มแรกได้งบประมาณจาก กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) สนับสนุน

งบประมาณ 10,000บาท จาก อบต.ตั้งบไว้ในข้อบัญญัติอีก 30,000บาท ให้สมาชิกเริ่มฝากเงิน 6เดือนเพื่อให้เป็นกองทุน ต่อมาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำกัดมหาชน (พอช.) สนับสนุนงบประมาณอีก 55,000บาท เมื่อปี 2552 รัฐให้อีก 160,000บาท ซึ่งทั้งงบประมาณทั้งการจัดการสวัสดิการชุมชนจัดการเองโดยเน้นการจัดสรอย่างเท่าเทียม โปร่งใสตรวจสอบได้ สร้างความมั่นใจให้กับสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิก 500กว่าราย มีการดูแลสวัสดิการ ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยรับสมัครตั้งแต่แรกเกิด เมื่อสมาชิกคลอดบุตรจะได้รับเงิน ของขวัญ สมาชิกได้รับเงิน 500บาท คณะกรรมการได้ 1,000บาท เพราะกรรมการไม่มีเงินเดือนจึงได้รับสิทธิพิเศษ ช่วงที่แม่ไปนอนโรงพยาบาล ก็จะได้อีกคีนละ 200บาท และหากเป็นสมาชิก 10ปีขึ้นไปก็จะได้บำนาญเดือนละ 200บาท 15 ,ปีขึ้นไปก็ได้เดือนละ 300บาท มองไปถึงเด็กถ้าเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่แรกเกิด ครบ 10ปี ก็จะมีเงินไปโรงเรียนเดือนละ 200บาท บางครัวเรือนสมัครเข้ามาทั้งครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการรื้อฟื้นโรงสีโบราณ ของชุมชน ซึ่งเป็นการสืบทอดล้างด้วยการดำข้าว ช่วยให้คนในชุมชนได้รับประทานข้าวสุภาพและได้ออกกำลังกายในช่วงที่สีข้าว โรงสีข้าวโบราณ จึงเป็นทั้งสถานที่ออกกำลังกาย และเป็นแหล่งผลิตข้าวกล้องเพื่อสุขภาพ

ด้านการลดรายจ่าย มีการลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาเอนกประสงค์ แชมพู สบู่ ยาหม่อง พิมเสน ฯลฯ ลดรายจ่ายการจัดงานทั้งงานศพ งานบุญ จากการจ้างโต๊ะจีนเป็นทำโต๊ะจีนกันเอง โดยประสานกับ อบจ .สนับสนุนโต๊ะจำนวน 100โต๊ะ อบต.สนับสนุนอุปกรณ์ครัว กลุ่มแม่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ดูแลเรื่องอาหารการบริการ ส่วนวงดนตรีทั้งดนตรีไทย ดนตรีสากลของตำบลที่เด็กเยาวชนเป็นนักดนตรี จากที่เคยจ้างวงดนตรีไทย บรรเลงในงานศพคีนละ 5-6พันบาทก็จ้างวงดนตรีไทยของตำบลคีนละ 3,000บาท ส่วนวงดนตรีสากล จ้างที่อื่นคีนละ 14,000บาท แต่จ้างวงของตำบลคีนละ 3,000บาท ส่วนของข้าราชการก็จะมียาหม่อง พิมเสนน้ำของตำบลแจกในงานศพ

ด้านการเพิ่มรายได้ เกิดกลุ่มปุ๋ยบ้านเม็ด กลุ่มอาชีพเสริม เช่น การเพาะเห็ด กล้วยกวนสวย กระยาสารท ข้าวกล้องปลอดสาร โรงงานน้ำดื่ม ฯลฯ

ระดับท้องถิ่น เกิดการปรับแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นจากการพัฒนาที่เน้นโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ซึ่งได้พัฒนาสาธารณูปโภคทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า ครบทุกหมู่บ้าน จึงปรับยุทธศาสตร์อบต.ให้เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เกิดการปรับกระบวนการกำหนดข้อบัญญัติ อบต .จากเดิมใช้เวทีประชาคมที่คนในชุมชนไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น เป็นการกำหนดข้อบัญญัติจากฐานข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน ครัวเรือน กำหนดแผนให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้เกิดการคิดร่วม ทำร่วม ตัดสินใจร่วม และจัดสรรผลประโยชน์ร่วม เกิดการบรรจุบัญญัติครัวเรือนเป็นยุทธศาสตร์ อบต.อุทัยเก่า เกิดโครงการแก้ปัญหาพัฒนาชุมชนในแผนงบประมาณของ อบต.อุทัยเก่า เช่น ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการปลูกพืชปลอดสาร การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การส่งเสริมอาชีพ การเพาะเห็ดนางฟ้า ปุ๋ยอินทรีย์บ้านเม็ด การผลิตข้าวพันธุ์ดี เกษตรผสมผสาน ฯลฯ ด้านการพัฒนาอาชีพเสริม ซ่อมแซมเครื่องยนต์ การเลี้ยงปลา ด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่า ด้านการ

สงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ ฯลฯ **เกิดการพัฒนาลัทธิฐานราก**เป็นหลักสูตรพัฒนาเยาวชน มีแนวคิด การพัฒนาศักยภาพเยาวชน คนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพของชุมชน สร้างงาน ให้เยาวชนไม่ต้องออกไปทำงานที่อื่น สร้างคน พัฒนาเด็ก เยาวชน รู้จัก เข้าใจตัวเอง ชุมชน รักบ้านเกิดมีใจเสียสละอยากทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตนเอง เป็น**ต้นกล้า**ต้นเล็ก ๆ ที่จะงอกงามในชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4หลักสูตร คือ

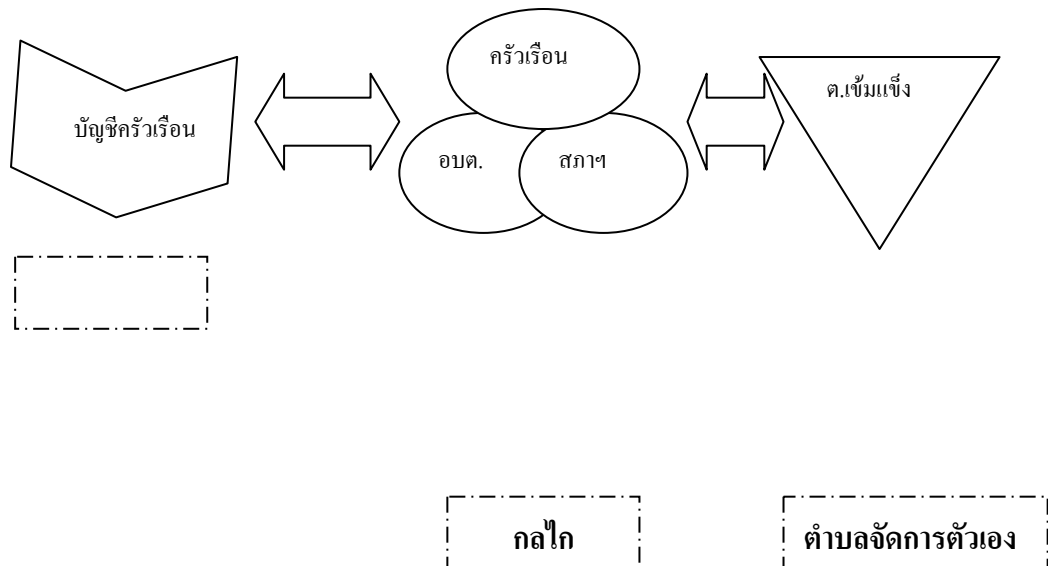
หลักสูตรที่ 1เรียนรู้การจัดการตนเอง ด้วยการทำบัญชีครัวเรือน ใช้ข้อมูลรายรับรายจ่ายในการวางแผนชีวิต ทบทวนชีวิตที่ผ่านมา จัดการรายรับ รายจ่ายให้เหมาะสม เน้นการพึ่งพาตนเอง กำหนดแผนจัดการชีวิต

หลักสูตรที่ 2การวางแผนออม คิดออมทันทีที่มีรายได้ก่อนที่จะคิดถึงรายการที่ต้องจ่าย สมาชิกกลุ่มของต้นกล้าอาชีพทุกคนต้องออมเงินเดือนละ 30บาทต่อคน

หลักสูตรที่ 3การวางแผนอาชีพ คิดถึงอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และแผนชีวิตที่ตั้งไว้ กลุ่มต้นกล้าอาชีพมีแผนการสร้างอาชีพหลากหลายตามความถนัดของสมาชิก และวางแผนสร้างโรงงานผลิตน้ำดื่ม เนื่องจากค่าน้ำดื่มในเทศบาลงานบุญต่างๆสูงมาก จึงคิดสร้างโรงงานน้ำดื่มขึ้น ด้วยการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่มต้นกล้าอาชีพ ระดมงบประมาณจาก 10หมู่บ้านของตำบลอุทัยเก่า ดำเนินการประสานของงบประมาณจาก อบต.อุทัยเก่า เพื่อสร้างโรงงานน้ำดื่มให้เป็นทั้งแหล่งสร้างงาน สร้างคน

หลักสูตรที่ 4การวางแผนสุขภาพ ในวันอบรมต้นกล้าอาชีพมี อสม .มาตรวจวัดสารเคมีในเลือด จากผู้เข้าร่วม 50คน พบว่า มีสารพิษตกค้างในร่างกาย 4คน อาการหนักถึงต้องเข้าโรงพยาบาล 1คน เนื่องจากมีอาชีพรับจ้างฉีดยาในนาข้าว ซึ่งเจ้าตัวไม่เคยรู้มาก่อน รู้แต่เพียงว่าสุขภาพไม่ค่อยดี การวางแผนสุขภาพจึงสัมพันธ์ทั้งแผนชีวิต แผนอาชีพ แผนการออม

คนอุทัยเก่าจัดการตัวเอง



แผนภาพการจัดการตัวเอง

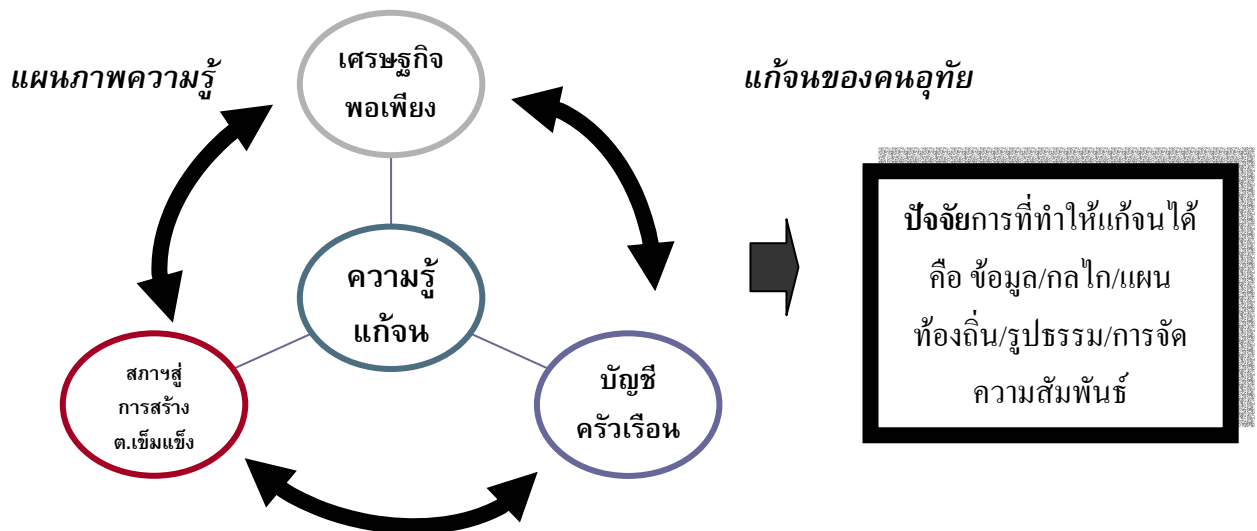
ปัญหาครัวเรือนเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ของครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ผ่านการจัดบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายแต่ละครัวเรือน วิเคราะห์ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พัฒนารูปธรรมการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทำให้เกิดการจัดการตนเอง 3 ระดับ คือ เกิดการจัดการครัวเรือน ที่ผ่านมามีไม่เคยรู้จักตัวเอง ไม่รู้รายรับ รายจ่ายของครอบครัว สามารถรู้ที่มารายรับ รายจ่าย มีแผนจัดการครอบครัวร่วมกัน มีครอบครัวต้นแบบในการจัดการตนเอง เกิดการจัดการชุมชนร่วมกัน รวมกลุ่มแก้ปัญหา พัฒนาศักยภาพแกนนำ ส่งเสริมการเรียนรู้เยาวชนคนรุ่นใหม่ และเกิดการจัดการท้องถิ่นร่วมกัน ปรับแนวความคิดการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นโครงสร้างพื้นฐานเป็นการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจากฐานข้อมูลครัวเรือน ผลักดันเป็นข้อบัญญัติตำบล ที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาคน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยชุมชน

จากการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นแต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ เมื่อสาธารณูปโภคในชุมชน ถูกพัฒนาครอบคลุมทั้งตำบลอุทัยเก่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจึงถูกลดความสำคัญลง การพัฒนาคนกลายเป็นยุทธศาสตร์หลักของ อบต.อุทัยเก่า แต่ขาดเครื่องมือที่สร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเอง สร้างการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ ร่วมคิด ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดค้นทิศทางยุทธศาสตร์

การพัฒนาท้องถิ่นตนเอง **ร่วมทำ** เมื่อค้นพบแนวทางการแก้ปัญหาแล้วคนในท้องถิ่นร่วมกันทำ
สร้างปฏิบัติการในการแก้ปัญหาให้เป็นรูปธรรม สร้างต้นแบบพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
ร่วมตัดสินใจ กำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์ของตำบลให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
ร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ สร้างโอกาสให้ทุกคนได้เข้าถึงทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม
กัน เช่น สวัสดิการ ทรัพยากรธรรมชาติ งบประมาณ ฯลฯ การเข้าร่วมกระบวนการโครงการ
ความร่วมมือ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดทำ**บัญชีครัวเรือน**ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือใหม่
ในการสร้างการเรียนรู้ของตนเอง ผ่านการจดบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายของครัวเรือน
วิเคราะห์ข้อมูลค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง ใช้ฐานข้อมูลรายรับ รายจ่ายครัวเรือน ตัดสินใจ
กำหนดทิศทางการแก้ปัญหาด้วยตนเองบนฐานข้อมูล ด้วยการผลักดันของ**กลไกความ**
ร่วม 3 ส่วน คือ **ครัวเรือน** ซึ่งมีบทบาทในการบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายแต่ละครัวเรือน
พัฒนาตนเองเป็นคนต้นแบบครัวเรือนจัดการตนเอง **สภาองค์กรชุมชน** มีบทบาทในการ
ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการจัดทำข้อมูลครัวเรือนสู่การทำแผนตำบล พัฒนาวิทยากร
บัญชีครัวเรือน ค้นหาอาสาสมัคร **อบต.อุทัยเก่า** มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เชื่อมประสานแผนตำบลสู่แผน อบต. บรรลุเป็นข้อบัญญัติตำบล
จุดประกายให้เกิดการจัดการตนเองของ**คนอุทัยเก่า** จากคนอุทัยเก่าที่ไม่ค่อยแสดงความ
คิดเห็น ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น เห็นความสำคัญใน
การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการกำหนดชีวิตตนเองบนฐานข้อมูลรายรับ
รายจ่าย ตั้งแต่การกำหนด**แผนชีวิตครอบครัว** วางแผนรายรับ รายจ่าย การลงทุน สร้างสมดุล
ทางเศรษฐกิจในครอบครัว **กำหนดแผนตำบล** เกิดการจัดการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ให้เกิด
การพัฒนาอาชีพ เช่น การลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ การรวมกลุ่มปุ๋ยบ้านเม็ด พัฒนา
แหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ ด้านสังคม จากต่างคนต่างอยู่คนในชุมชนเริ่มพูดคุยแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นกันมากขึ้น มีการช่วยเหลือกันมากขึ้น ด้านการเมืองการมีส่วนร่วม คนในชุมชนได้
มีโอกาสกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองจากฐานข้อมูลที่ชุมชนจัดทำด้วยตนเองบน
ฐานความเป็นจริงของครอบครัว ด้านวัฒนธรรม เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรม อาหารการกิน
กำหนดแผน อบต.อุทัยเก่า ข้อบัญญัติ อบต.จากที่ผ่านมากำหนดแผน อบต.จะมาจาก
การวิเคราะห์ของฝ่ายแผนของ อบต. จากข้อมูลในเวทีประชาคมที่ชาวบ้านไม่ค่อยแสดงความ
คิดเห็นเท่าที่ควร ทำให้การแก้ปัญหาไปไม่ถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา การสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือ**บัญชีครัวเรือน**ทำให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันทุก
ส่วนทั้งชุมชน อบต. แล้วกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันบนฐานข้อมูล**บัญชี**
ครัวเรือน ทำให้แผนอบต.อุทัยเก่าเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มาจากกระบวนการมีส่วน
ร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

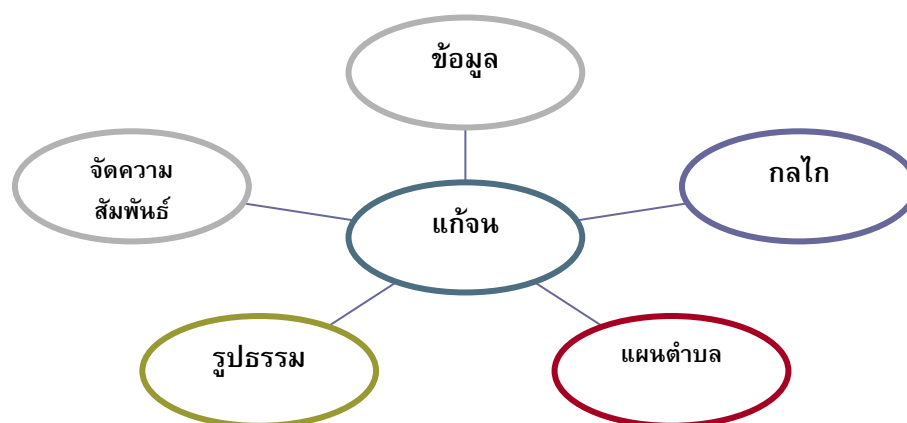
สรุปความรู้แก่นักนอญท้าว

ความยากจนที่ทำให้คนตกอยู่ในภาวะจนใจ จนทรัพย์ จนโอกาส จนปัญญาที่จะนำพาชีวิตให้หลุดพ้นจากความยากจนที่เกาะกินจิตใจให้คนอ่อนแอ กอดตัน เครียดจนหาทางออกให้กับชีวิตไม่เจอ เมื่อการวิเคราะห์ปัญหาความยากจนที่มุ่งเน้นประเด็นเศรษฐกิจเป็นหลัก ผลักดันให้เกิดกระแสบริโภคนิยมขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว กระตุ้นให้เกิดความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น วัตถุนิยมกลายเป็นคนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คนที่มีรายได้ มีทรัพย์สินน้อยกว่าคนอื่น ถือว่าเป็นคนจน สังคมตัดสินให้เป็นคนด้อยโอกาส ไม่สามารถคิดตัดสินใจกำหนดชีวิตกำหนดอนาคตของตนเองได้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของคนนอญท้าว เกิดเป็นความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจนที่หลากหลายที่ผ่านประสบการณ์ลองผิดลองถูกจากชีวิตจริง มีรูปธรรมความสำเร็จที่สามารถเรียนรู้ ซึ่งหยิบยกความรู้การแก้ปัญหาความยากจนของคนนอญท้าวมา 3 เรื่อง คือ ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้เรื่องบัญชีครัวเรือน ความรู้เรื่องสภาองค์กรชุมชนสู่การสร้างตำบลเข้มแข็ง ซึ่งความรู้ทั้ง 3 เรื่องนี้ทำให้ชุมชนเห็นสาเหตุของปัญหาความยากจนในหลายมิติไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงมิติทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม คนในชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาความยากจนจากข้อมูลของตนเองอย่างเป็นระบบ รู้จักเข้าใจตนเอง ตระหนักถึงขนาดความรุนแรงของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ เห็นทางออกในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน



ความรู้ทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจนเท่านั้น แต่ความรู้เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนหลายมิติ คือ **ด้านเศรษฐกิจ** เน้น “การพึ่งพาตนเอง” เรียนรู้ตนเองจากข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สินซึ่งเป็นข้อมูลที่จัดทำด้วยตนเอง นำมาจำแนกแยกแยะเป็นหมวดหมู่ เชื่อมโยงประเด็นเศรษฐกิจกับประเด็นอื่น เพื่อค้นหาปัญหา สาเหตุ จัดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง **ด้านการเมือง** เน้น “ประชาธิปไตยชุมชน” การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นกำหนดทิศทางการจัดการตนเองจากฐานข้อมูลของชุมชน ชุมชนมีแผนการพัฒนาในระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล มีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกประสานความร่วมมือกำหนดยุทธศาสตร์ตำบลร่วมกับท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม เช่น การจัดสวัสดิการชุมชน ฯลฯ **ด้านสังคม** เกิดการจัดความสัมพันธ์ใหม่ของคนในชุมชน พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น ยอมรับกันและกันทั้งชุมชน ท้องถิ่น **ด้านวัฒนธรรม** ความเชื่อ เน้น “การปรับพฤติกรรม ปรับวิถีคิด” รู้รายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยของตนเองปรับพฤติกรรม ลด ละ เลิก อบายมุข ปรับวิถีคิดจากรอคอยให้คนอื่นมาแก้ปัญหาให้เป็นการแก้ปัญหาด้วยตนเอง **ด้านทรัพยากร** เห็นความสำคัญของดิน น้ำ ป่า มากขึ้นเกิดการปรับระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ลด เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตร ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งความรู้ของชุมชนมีรูปธรรมที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน พัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ไม่ใช่อาคารสถานที่ แต่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่พัฒนาจากแหล่งเรียนรู้ในระดับปัจเจก(บุคคล) ระดับชุมชน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการแก้ปัญหาความยากจน



แผนภาพปัจจัยการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน

การมองปัญหาความยากจนเชื่อมโยงในหลายมิติเป็นการปรับวิถีคิดการมองปัญหาแบบแยกส่วนเป็นการมองปัญหาเป็นองค์รวมเชื่อมโยงกัน แต่ละประเด็นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

เป็นลูกโซ่ ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเองได้ คือ 1) **ข้อมูล** ของชุมชนที่มาจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในทุกภาคส่วนในท้องถิ่น ทั้งชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์จริงที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่อย่างเท่าทัน ตระหนักถึงขนาดความรุนแรงของปัญหาและใช้ข้อมูลเป็นฐานคิดการตัดสินใจกำหนดชีวิตกำหนดอนาคตตนเอง เครื่องมือการจัดทำข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่คนอุทัยฯใช้ที่สร้างการเรียนรู้ร่วมกันคือ บัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างการเรียนรู้จากระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล จากข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน ของครัวเรือนทำให้เกิดคนทำข้อมูลเกิดความเข้าใจ ความสำคัญของข้อมูลด้วยตนเอง ตระหนักถึงศักยภาพตนเองในการแก้ปัญหาความยากจน 2) **กลไก** ที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น คนอุทัยฯมี สมาองค์กรชุมชน ที่มาจากการคัดสรรของคนในชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชน ผลักดันการจัดการชุมชนท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน โดยชุมชนเป็นศูนย์กลางการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ตำบลอย่างมีส่วนร่วม 3) **แผนตำบล** ซึ่งเป็นแผนตำบลที่มาจากข้อมูลที่ชุมชนร่วมกันจัดทำด้วยตนเอง นำมาวิเคราะห์ร่วมกันกำหนดเป็นแผนตำบลที่เน้นการพัฒนาทั้งตำบล จัดลำดับความสำคัญก่อนหลังตามสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาที่ชุมชนจัดลำดับด้วยตนเอง 4) **รูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน** ที่ผ่านประสบการณ์ลองผิดลองถูกด้วยตนเองจนเกิดข้อสรุปเป็นความรู้ของชุมชน แต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดเทคนิคการปฏิบัติแตกต่างกันออกไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

การลดรายจ่าย ซึ่งเป็นการเตือนสติตนเองใช้จ่ายให้เหมาะสม สอดคล้องกับรายรับ รายจ่ายของตนเอง ใช้จ่ายอย่างมีสติ รู้ว่ารายจ่ายเรื่องอะไรควรลด รายจ่ายอะไรควรเลิก ปรับพฤติกรรมลด ละ เลิก อบายมุข ช่วยกันประหยัดรายจ่ายในครอบครัว เช่น น้ยาล้างจาน ปลุกผักสวนครัว สร้างแหล่งอาหารตู้เย็นข้างบ้าน การใช้ผงซักฟอกสูตรประหยัด ประหยัดน้ำด้วยการปลูกต้นไม้ 1 หลุม 5 ต้น ฯลฯ **เพิ่มรายได้** เกิดการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จำหน่ายยาหม่อง ทำโรงงานน้ำดื่ม ฯลฯ **การลดต้นทุน** จากข้อมูลการลงทุนหลายรายการ เช่น ค่าน้ำมันเครื่องสูบน้ำ ค่าจ้างแรงงาน ค่าไถ ค่าหว่าน ค่าเกี่ยว ค่าปุ๋ย ค่ายา ฯลฯ รายการที่มีรายจ่ายสูงที่สุดคือ ค่าปุ๋ย ค่ายา เคมี ซึ่งมีราคาเพิ่มขึ้นทุกปี และใช้ในปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความตระหนักถึงต้นทุนที่สูง และยังมีการตรวจสอบเคมีในเลือด ยิ่งทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการลดต้นทุนการผลิต และผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อตนเอง ผู้บริโภค เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายแหล่งน้ำ พื้นฟูสภาพดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ **จัดการหนี้สิน** รู้ที่มาของหนี้สินสามารถให้หลุดจากวงจรหนี้สินได้ มีแผนในการจัดการหนี้สิน ด้วยการ **ไม่เพิ่มหนี้** หยุดการกู้เงินเพิ่ม หาทาง **ปลดหนี้** ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตตนเองซึ่งมีวิธีการแตกต่างกันออกไป **การออม** ซึ่งเป็นรากฐานเศรษฐกิจสร้างแหล่งเงินทุนฉุกเฉินของครอบครัวซึ่งการออมสามารถออมจากการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น หรือการออมจากรายรับ เมื่อมีรายรับแบ่งส่วนหนึ่งไว้ออมทันที **การจัดสวัสดิการ** สร้างความมั่นคงดูแลคนในชุมชนอย่างเอื้ออาทรตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งความทุกข์ ความสุข ให้กำลังใจกันและกัน **แผนตำบล** เป็นแผนที่มาจากการ

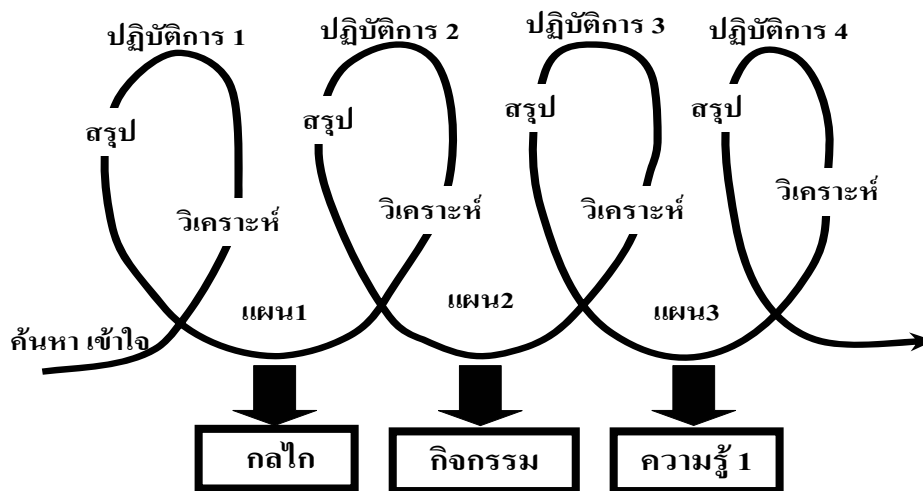
วิเคราะห์ข้อมูลรายรับ รายจ่ายครัวเรือน กำหนดเป็นแผนชีวิตจัดการตัวเอง จัดการครอบครัว คนในครอบครัวรู้รายรับ รายจ่ายตนเอง สามารถวางแผนการใช้จ่ายในอนาคตให้สอดคล้อง สมดุลกับชีวิต จากแผนชีวิตยกระดับสู่**แผนตำบล** กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่มาจากฐานข้อมูลของชุมชน **5) จัดความสัมพันธ์ใหม่** ระหว่างคนในครอบครัว จากที่ไม่ค่อยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เริ่มคุยกันมากขึ้นการปรับทุกข์เกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในครอบครัวเป็นการคุยกันบนฐานข้อมูลที่คนในครอบครัวร่วมกันจัดทำ **คนในชุมชน** จากต่างคนต่างอยู่ มีการรวมกลุ่มกันบ้างอย่างกระจัดกระจายไร้พลังการต่อรอง ก็มีเวทีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชน และเป็นเวทีให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คิดค้นการจัดการตนเองร่วมกัน สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน **คนในชุมชนกับท้องถิ่น** เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกันท้องถิ่น มีการนำข้อมูลชุมชนจัดทำยุทธศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกัน

บทที่ 2

การจัดการความรู้สู่การสร้างความร่วมมือจังหวัดบูรณาการ

กระบวนการเรียนรู้สู่การจัดการความรู้ชุมชน

การแก้ปัญหาความยากจนของคนอุทัยธานีเป็นการนำความรู้ของชุมชนมาสร้างปฏิบัติผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเกิดความรู้ใหม่อย่างไม่หยุดยั้ง จะขอหยิบยกกระบวนการเรียนรู้จากปฏิบัติการบัญชีครัวเรือนซึ่งเป็นความรู้ที่ชุมชนสร้างปฏิบัติการร่วมกันทั้ง 36ตำบลเชื่อมโยงกับความรู้อื่นๆ



แผนภาพกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้การแก้ปัญหาความยากจนของคนอุทัยฯ มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องแบบวงสวิงที่หมุนไปข้างหน้า ผ่านเครื่องมือการสร้างการเรียนรู้หลากหลาย ยึดหยุ่น หนุนเสริมการเรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกัน เช่น กิจกรรมแก้ปัญหา ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ตู๋เย็นข้างบ้านฯลฯบัญชีครัวเรือน ข้อมูลประเด็นที่ดิน ตัวชี้วัด ฯลฯ เริ่มจากการค้นหาข้อมูล สะท้อนข้อเท็จจริงทำให้รู้ถึงขนาดของปัญหาความรุนแรงของปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น เกิดความเข้าใจในปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ เห็นศักยภาพของตนเองสร้างความมั่นใจในการกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองบนฐานข้อมูลที่ลงมือทำด้วยตนเอง เกิดความตระหนัก ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น เมื่อเห็นปัญหาร่วมกันแล้วนำไป วิเคราะห์ ให้เห็นปัญหา สาเหตุ แล้วกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาจากฐานข้อมูล ไม่ใช่

ความรู้สึก แล้วสร้าง**ปฏิบัติการครั้งที่ 1** ค้นหาวิทยากรครู ก.อาสาสมัคร ในการเป็นกลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการทำบัญชีครัวเรือนที่มาจากความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายจริงของครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมา **สรุปบทเรียนครั้งที่ 1** ทำให้เห็นอุปสรรคการที่บัญชีครัวเรือนยังไม่เกิดการขยายผลในวงกว้าง เนื่องจากการไม่เห็นประโยชน์ของบัญชีครัวเรือนของชาวบ้าน ประกอบกับการทำเกษตรกรรมแบบเข้มข้น คือ ต้องเร่งผลิตเพื่อการขายทำให้เวลาส่วนใหญ่ทุ่มเทให้กับการทำงาน จึงไม่จดบันทึกข้อมูล มีบางตำบลเท่านั้นที่เห็นความสำคัญต่อการทำบัญชีครัวเรือน โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและการนำข้อมูลมาประชุมร่วมกันของตำบล เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งการวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลที่จัดเก็บจากบัญชีจะใช้ประกอบกับข้อมูลการสำรวจศักยภาพและปัญหาของตำบล การวางแผนสร้างแรงจูงใจต่อการทำบัญชีครัวเรือนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่คณะบริหารสร้างกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์เบื้องต้น เพื่อนำสู่การอธิบายหรือสร้างรูปธรรมให้เห็นประโยชน์ต่อ กลยุทธ์ที่ใช้ ได้แก่ การแจกกระปุกออมสินให้ครอบครัวต้นแบบทำบัญชีครัวเรือน การแจกต้นไผ่หวานไปปลูก แจกต้นมะขาม และการแจกป้ายสีน้ำเงินที่แสดงถึงการเป็นคนต้นแบบการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การแก้ปัญหาของตนเองได้ เป็นที่ยอมรับของคนในตำบลและเป็นต้นแบบการเรียนรู้ในระดับจังหวัด ซึ่งการแจกป้ายทำให้เกิดการเอาอย่างกัน เพราะอยากได้รับการยอมรับจากสังคม ท้ายที่สุดใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการงบประมาณในการกระตุ้นให้แต่ละตำบลจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยตำบลใดมีข้อมูลบัญชีครัวเรือนครบตามกำหนด คือ ตำบลละ 100ครอบครัว จะได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่เสนอเพื่อแก้ไขปัญหาของตำบล หรือได้รับการสนับสนุนในการสร้างกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาย่างต่อเนื่อง เกิดแผนครั้งที่ 1ในการปรับกลยุทธ์ศาสตร์การทำงาน และเกิดการ**ค้นพบ** การขับเคลื่อนบัญชีครัวเรือนให้นำไปสู่การแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้นั้น **สภาองค์กรชุมชน 35 ตำบล เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน**ให้เกิดการขยายผลบัญชีครัวเรือนได้จริง ด้วยการพัฒนาวิทยากรครู ก.ตำบลละ 4คน 36 ตำบล จำนวน 144 คน และอาสาสมัครตำบลละ 100 ครัวเรือน 36 ตำบล จำนวน 3,600ครัวเรือน

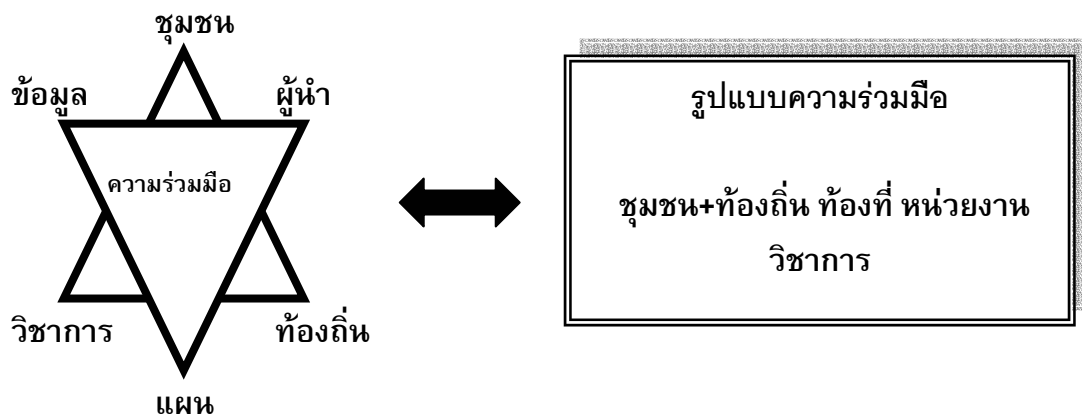
การสร้างการเรียนรู้ในช่วงที่ 2เน้นการ**วิเคราะห์**กระบวนการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ เป็นพัฒนาการจากบทเรียนประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วจึง**สร้างปฏิบัติการครั้งที่ 2** เน้นการสร้างความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนลงมือจดบันทึกรายรับ รายจ่าย ในครัวเรือนอย่างต่อเนื่องแล้วนำ ข้อมูลรายรับรายจ่ายมา**สรุป** ค้นหาปัญหา สาเหตุจากฐานข้อมูลของชุมชนเกิด**แผนที่ 2**เกิดกิจกรรมการแก้ปัญหาหลากหลาย เช่น ทำน้ำยาเอนกประสงค์ แจกต้นไผ่ แจกผงซักฟอก 1หลุม5ต้น ตู้นึ่งข้าวบ้าน ป้ายสีน้ำเงิน ฯลฯ ซึ่งจากปฏิบัติการนี้ทำให้เกิด**ข้อค้นพบกิจกรรมบรรเทาทุกข์**แก้ปัญหาเฉพาะหน้า สร้างกำลังใจ สร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม จะเริ่มต้นในการสร้างความเปลี่ยนแปลงของคนท้องถิ่นกำหนดตนเองอย่างมีส่วนร่วม

การเรียนรู้ช่วงที่ 3 เริ่มจากการวิเคราะห์รูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนทั้งระบบ ทำให้เห็นความรู้ของชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน สร้าง**ปฏิบัติการครั้งที่ 3**เป็นการต่อยอดกิจกรรมต่างๆที่นำไปปฏิบัติในพื้นที่เกิดเป็นรูปธรรมนำมาสรุปทบทวนเรียนรู้ร่วมกัน

จากกิจกรรมบรรเทาทุกข์สร้างความตระหนักให้ครอบครัว ชุมชน เห็นศักยภาพตนเองในการจัดการท้องถิ่นของตนเอง จากความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานทั้งความรู้ภายในชุมชน ความรู้ภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับสภาพปัญหา ภูมิศาสตร์ แต่ละพื้นที่ซึ่งแตกต่างกัน โดยมีรูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจน คือ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดต้นทุนการผลิต การจัดการหนี้สิน การออม การจัดสวัสดิการชุมชน การวางแผนตำบล เกิด**แผนปฏิบัติการครั้งที่ 3** เพื่อพัฒนากระบวนการแก้ปัญหา ขยายผล พัฒนาต้นแบบให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของชุมชนทำให้เกิดสิ่งใหม่อยู่เสมอถือเป็นการจัดการความรู้ของชุมชน ซึ่งการจัดการความรู้ของชุมชน คือ การนำความรู้ของชุมชนมาสร้าง**ปฏิบัติการ**อย่างต่อเนื่องแบบวงสวิงเกิดข้อค้นพบใหม่ๆที่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชน

การสร้างความร่วมมือสู่การจัดการตนเอง



แผนภาพการสร้างความร่วมมือ

จากการจัดการความรู้ของชุมชน เกิดข้อค้นพบความร่วมมือที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน 3ฐาน คือ **ชุมชน** ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความยากจนโดยตรง เข้าไปปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี **ท้องถิ่น** ตัวแทนภาครัฐที่กำหนดยุทธศาสตร์ทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น เช่น ทั้งท้องถิ่น (อบต.)เทศบาล (ท้องที่)กำหนด ผู้ใหญ่บ้านฯลฯ **วิชาการ** เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่าย ฯลฯ เป็นส่วนหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนกับ

ท้องถิ่นด้วยระบบฐานข้อมูลที่มาจากการเรียนรู้ร่วมกันของทั้งชุมชน ท้องถิ่น และวิชาการ การสร้างความร่วมมือทั้ง 3 ฐานนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตนเองแต่มีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) **ผู้นำ** ที่ต้องการสร้างสิ่งใหม่ๆให้กับชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมจัดการท้องถิ่นร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมการทำงานใหม่จัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่าง**ผู้นำธรรมชาติ** เช่น แกนนำกลุ่ม องค์การ ปรชาญ ผู้รู้ ฯลฯ **ผู้นำทางการ** เช่น ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(ส.อบต.)เทศบาล (ผู้นำท้องถิ่น)กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาชุมชน ฯลฯ ให้เรียนรู้ร่วมกัน สร้างการยอมรับ เกิดการทำงานร่วมกันทั้ง ภาครัฐ ภาคประชาชนอย่างเสมอภาค ในรูปแบบของคณะทำงานจังหวัด มีบทบาทหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือ และสภาพองค์กรชุมชน เป็นกลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการจัดการท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

2) **ข้อมูล** จุดเริ่มต้นการใช้ข้อมูลของชุมชนกำหนดชีวิต กำหนดอนาคตของคนท้องถิ่นด้วยตนเอง จากการทำข้อมูลแผนแม่บทเมื่อปี 2542 ที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนแบบคาดคะเนจากฐานชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชน ประมวลเป็นข้อมูลรายปี วิเคราะห์เป็นแผนแม่บทชุมชน ซึ่งจากการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดทำข้อมูลทำให้คนในชุมชน ตระหนักถึงสาเหตุของ **“ความยากจน”** ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องมองหลายมิติทั้ง สังคม วัฒนธรรม การเมือง วิเคราะห์ทั้งระบบเป็นองค์รวมให้เห็นทั้งปัญหา สาเหตุ พฤติกรรม แนวคิด ทิศทางสังคมของชุมชน เช่น ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า บุคลากร ภูมิปัญญา ความรู้ นโยบายรัฐในการบริหารจัดการท้องถิ่น ฯลฯ ทำให้คนในชุมชนเห็นความรุนแรงของปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว แต่คนในชุมชนไม่ได้เผชิญปัญหาอย่างโดดเดี่ยว ยังมีอีกหลายชุมชนที่ประสบปัญหาไม่ต่างกันและพร้อมที่จะสร้างความร่วมมือในการค้นหาทางออกทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ดังนั้น การจัดทำข้อมูลของชุมชนจึงถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในหลายรูปแบบ จนเกิดการจัดทำ**ข้อมูลบัญชีครัวเรือน** มีความละเอียดมากขึ้น ข้อมูลรายรับ รายจ่ายในชีวิตประจำวันที่จดบันทึกด้วยตนเอง ทำให้**บัญชีครัวเรือน**กลายเป็น**บัญชีชีวิต** ที่สามารถนำไปใช้วางแผนบริหารจัดการชีวิตครอบครัวได้ด้วยตนเองนำสู่การวางแผนบริหารจัดการท้องถิ่น นอกจากข้อมูลบัญชีครัวเรือนแล้วชุมชนยังมีข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ข้อมูลเกษตรอินทรีย์ ข้อมูลการรวมกลุ่มของชุมชน ข้อมูลทรัพยากร ฯลฯ ซึ่งจากการจัดทำระบบฐานข้อมูลของชุมชนเกิดเป็นยุทธศาสตร์แก่นของชุมชน 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 **“ชุมชนเป็นสุข”** ความสุขของชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ มีทางเลือกอาชีพหลากหลายมากขึ้น การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนมีความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง ตั้งแต่การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ของคนในชุมชนร่วมกัน ยุทธศาสตร์ที่ 2 **“ชีวิตปลอดภัย”** ในทุกด้าน คือ **ด้านอาหาร** คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการเกษตรอินทรีย์ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตร สร้างแหล่งอาหารปลอดภัยในครอบครัว **ด้านสวัสดิการ** มีการดูแลสุขภาพทุกข์ สุขของ

คนในชุมชน จัดสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างทั่วถึง ด้านทรัพยากร สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ให้คนเห็นความสำคัญของการพึ่งพาธรรมชาติ หากดิน น้ำ ป่า ก็เปรียบเสมือนชีวิตของมนุษย์ถูกทำลายไปด้วย ด้านการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เกิดการรวมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ กำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองบนฐานข้อมูลความจริง ด้านเศรษฐกิจ มีการบริหารจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนอย่างสมดุล รัฐบาลรับ รายจ่าย หนี้สินของตนเอง มีอาชีพทางเลือกในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มอาชีพยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 3 “การจัดการความรู้โดยชุมชน” ซึ่งไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว แต่มีการสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเกิดข้อค้นพบความรู้ใหม่ๆในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนที่พัฒนามาจากบทเรียนประสบการณ์ลองผิดลองถูกมานับครั้งไม่ถ้วน เกิดรูปธรรมการแก้ปัญหาพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อ วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของชุมชนจังหวัดอุทัยธานี

3)การพัฒนาแผนชุมชน ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน กำหนดแผนจากระบบฐานข้อมูลของชุมชนที่มีการจัดทำข้อมูลร่วมกัน ทำให้ชุมชนคิดแผนชุมชนอย่างเป็นเหตุเป็นผล เกิดแผนจัดการเศรษฐกิจในครอบครัว เกิดแผนพัฒนาชุมชน 3รูปแบบ คือ **แผนชุมชนทำเอง** เป็นแผนที่ชุมชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง เช่น ตู๋เย็นข้างบ้านลดรายจ่ายในครอบครัว ทำน้ำยาเอนกประสงค์ การลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์ ฯลฯ **แผนชุมชนทำร่วม** ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน เช่น การรวมกลุ่มสร้างรายได้ การวิจัยพันธุ์ข้าว ฯลฯ **แผนชุมชนเสนอขอ** แผนที่เกิดขึ้นกำลังของชุมชนจึงเสนอขอของบประมาณจากหน่วยงานทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ

องค์ประกอบทั้ง 3ส่วนนี้มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ปรับวิธีคิดการพัฒนาท้องถิ่นของคนในชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ จากการรื้อรับคำสั่งจากส่วนกลางเป็นการกำหนดนโยบายการพัฒนาจากชุมชนท้องถิ่น จัดความสัมพันธ์ใหม่สร้างการมีส่วนร่วม 3ฐาน คือ ชุมชน รัฐ วิชาการ สะท้อนให้เห็นรูปแบบความร่วมมือที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน 3รูปแบบ คือ

1.รูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชนกับชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหลายรูปแบบ เช่น กลุ่ม องค์กร เครือข่าย กองทุน ฯลฯ ทั้งที่ชุมชนจัดตั้ง รัฐจัดตั้ง รวมกลุ่มกันอย่างกระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำงานทำให้ไร้พลังสร้างความเปลี่ยนแปลงแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน **การสร้างกลไกของชุมชน** จึงเป็นการรวมคน รวมกลุ่ม สร้างพลังการเปลี่ยนที่มาจากพลังของคนในชุมชนท้องถิ่นร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ ยกระดับจากเครือข่ายแกนนำตำบลเป็น “สภาองค์กรชุมชน” 36 ตำบล ที่เป็นสภาของประชาชน ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของคน

ในชุมชนท้องถิ่นกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนที่มาจากการคิด ตัดสินใจบน
ฐานข้อมูลของชุมชน เป็นกลไกประสานความร่วมมือของชุมชน เชื่อมกลุ่ม แกนนำ ผู้รู้ ผู้นำท้องถิ่น
อบต .เทศบาล ผู้นำท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างมี
เป้าหมายทิศทางร่วมกัน

2.รูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชน กับท้องถิ่น อบต .เทศบาล และท้องที่ กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เกิดการจิตความสัมพันธไมตรีระหว่างชุมชนกับรัฐท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูล
บัญชีครัวเรือน ที่สะท้อนความจริงของตนเองจากข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน ของครัวเรือน เป็นฐานคิด
วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจเจก เพื่อให้รู้จักตัวเองมากขึ้นจากข้อมูล
ที่จัดทำด้วยตนเอง เกิดความตระหนักปรับวิธีคิด ปรับพฤติกรรม และการวิเคราะห์ข้อมูลระดับชุมชน เพื่อ
สะท้อนให้คนในชุมชนเห็นปัญหาความยากจนไม่ได้เกิดขึ้นกับใครคนใดคนหนึ่งแต่มีอีกหลายคนได้รับ
ผลกระทบจากความยากจน สร้างกำลังใจความเชื่อมั่นของคนในชุมชนให้สามารถตัดสินใจกำหนด
ทิศทางการยุทธศาสตร์การจัดการชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยแต่ละส่วนมีบทบาทชัดเจนในการสร้าง
ความร่วมมือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ชุมชน มีบทบาทในการจัดทำข้อมูล กำหนดแผนการ
พัฒนาครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล ท้องที่ มีบทบาทในการนำแผนของชุมชน และรูปธรรมการแก้ปัญหา
ของชุมชนไปขยายผลทั้งภายในชุมชน หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และบทบาทท้องถิ่น นำแผน
ตำบลของชุมชนเป็นฐานคิดในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น ผลักดันให้บรรจุแผนตำบล
ในข้อบัญญัติท้องถิ่นในรูปแบบของโครงการระยะสั้น ระยะยาว

3.รูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชนกับ หน่วยงานและ วิชาการ เป็นการจิตความสัมพันธ
ระหว่างชุมชนกับรัฐ จากการเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามรรับคำสั่งจากรัฐส่วนกลาง ไม่เชื่อถือความรู้ของ
ชุมชน ความร่วมมือในรูปแบบนี้ทำให้เกิดการปรับวิธีคิด ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ทุกภาคส่วน
ทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน มีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา
ด้วยตนเองจากฐานข้อมูลของชุมชน และยอมรับความรู้ของชุมชน ปรับวิธีการทำงาน เป็นการสร้างการ
เรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการบัญชีครัวเรือน และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น 1หลุม5ต้น ปลูกป่า
 ฯลฯ หน่วยงานและ วิชาการปรับบทบาทการทำงานเป็นการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
ยอมรับ ความรู้ศักยภาพชุมชนในการจัดการตนเองของชุมชน

สรุปการจัดการความรู้สู่การสร้างความร่วมมือ

การแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ศักยภาพตนเองของชุมชน
ประกาศเจตนารมณ์ของชุมชนที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง จากฐานข้อมูล ความรู้ของชุมชน ซึ่งผ่าน
กระบวนการทำงานร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ตกลงผลิกร่วมกันประกาศเป็นความรู้ของ

ชุมชนที่ใช้ในการแก้ปัญหาแต่ละประเด็น การจัดการความรู้ของชุมชนจึงเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เกิดรูปธรรมการแก้ปัญหา นำไปสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ ชุมชนจึงจะสรุปร่วมกันว่าเป็นความรู้ แล้วประกาศเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งการจัดการความรู้นี้ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันทั้งชุมชนหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน โดยใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือเชื่อมการเรียนรู้ทุกภาคส่วนจนเกิดความร่วมมือในหลายรูปที่นำไปสู่การจัดความสัมพันธ์ใหม่ 3 มิติ คือ มิติของคนกับคน ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว คนในชุมชนทุกส่วน เช่น แกนนำชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น(อบต.)เทศบาล (ผู้นำท้องที่)กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (ข้าราชการ นักวิชาการ) ฯลฯ มีเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมากขึ้น ปรับวิธีคิด ปรับพฤติกรรม ยอมรับซึ่งกันและกัน มิติของคนกับอำนาจ ซึ่งเป็นอำนาจจากรัฐส่วนกลาง ที่ครอบงำทำให้รู้สึกเคยชินหลงลืมอำนาจของตนเอง การสร้างความร่วมมือเป็นการปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระคิดใหม่ ทำใหม่จากฐานข้อมูลความจริงที่มีกระบวนการเรียนรู้ ค้นหา เข้าใจ วิเคราะห์ ปฏิบัติการ สรุปร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดข้อค้นพบความรู้ในการแก้ปัญหาที่มาจากชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบและพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนี้ทำให้คนในชุมชนเห็นความไม่เป็นธรรมในสังคมชัดเจนมากขึ้น แล้วลุกขึ้นมากำหนดชีวิต กำหนดอนาคตตนเองร่วมกัน และมิติของคนกับจิต การจมปักอยู่กับปัญหาทำให้หาทางออกไม่ได้ การเรียนรู้ตนเองจากข้อมูลที่จัดทำด้วยตนเองทำให้เห็นทุกข์ของตัวเองและคนรอบข้างชัดเจนมากขึ้น ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีกำลังใจ สติปัญญาคิดแก้ปัญหา จนเกิดเป็นอุดมการณ์ร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเรื่อง “การพึ่งตนเอง” การจัดความสัมพันธ์ทั้ง 3 มิตินี้ทำให้เกิดการ “การจัดการใหม่” ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ของชุมชน และเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาจังหวัดจัดการตนเองที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับจังหวัด ซึ่งการจัดการตนเองในระดับจังหวัดจะเป็นในรูปแบบไหนนั้น เป็นสิ่งที่ชุมชนกำลังเรียนรู้และค้นหา

ภาคผนวก

แหล่งเรียนรู้

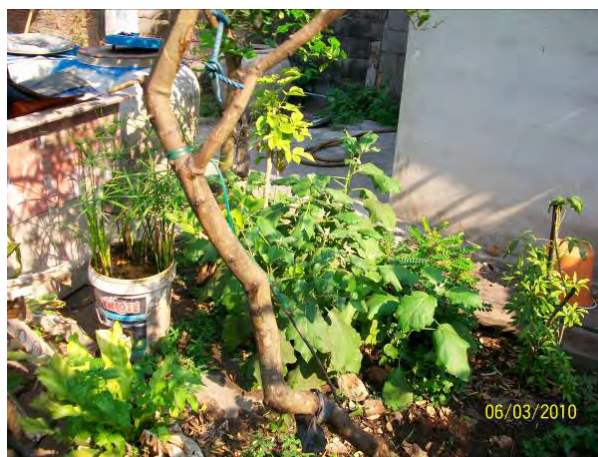
อำเภอ/ตำบล	แหล่งเรียนรู้ เรื่อง	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
อำเภอเมือง			
1. ตำบลหาดทอง	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.ส้มโอบลอสสาร 3.น้ำส้มควันไม้ 4.บัญชีครัวเรือน	นายเลิศ นัยเนตร	0810394631
2. ตำบลหนองพังค่า	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายสมบูรณ์ หัฐบูรณ์	0862050238
3. ตำบลเกาะเทโพ	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายสุเทพ แก้ววิเชียร	0857255833
4. ตำบลหนองเต่า	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายคมเดช ภิรมย์วัฒนา	0819712653
อำเภอหนองขาหย่าง			
5. ตำบลท่าโพ	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นางสมควร อุนจะนำ	0899596542
6. ตำบลหลุมเข้า	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นางประมวล กุณที	0816889881
7. ตำบลดงขวาง	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายบุญชู ยาหมู่	0898278312
8. ตำบลหมกแถว	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายดิเรก รัญญการ	0848111373
9. ตำบลหนองขาหย่าง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายวีระ จัณฑ์นกลอย	0815342507
10. ตำบลทุ่งผึ้ง	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นายละไธ เขตตา	0896394250
11. ตำบลหัวรอบ	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นายสุเมธ เพ็งสร้อย	0896380700

อำเภอ/ตำบล	แหล่งเรียนรู้ เรื่อง	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
12. เทศบาลหนองขาหย่าง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายวีระ จัยดอนกลอย	0815342507
อำเภอหนองฉาง			
13. ตำบลทุ่งพง	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายพงสันต์ พูลศรี	0810459949
14. ตำบลหนองนางนวล	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายธงชัย น่วมภุมรินทร์	0898939075
15. ตำบลบ้านเก่า	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.สภาองค์กรชุมชน	นายสุตใจ กระดาษทอง	0810378714
16. ตำบลเขากวางทอง	1.เศรษฐกิจพอเพียง -เตาอบแสงอาทิตย์ / ถ่านแท่งประหยัด พลังงาน	นายจรัส โยธา	0819729813
อำเภอทัพทัน			
17. ตำบลหนองกลางดง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายบังเอิญ หนูกลัด	0857255148
18. ตำบลหนองหญ้าปล้อง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นางชอุ่ม พันธุ์เขตกิจ	0862114802
19. ตำบลเขาขี้ฝอย	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายเข้าพอง ชาญตะบะ	0860718734
20. ตำบลทัพทัน	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายจำนงค์ วรรณภักตร์	0892679302
21. ตำบลหนองสระ	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายชลุด พนมเวช	-
22. ตำบลทุ่งนาไทย	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายสุรินทร์ ชาญธัญการณ	0868167414
23. ตำบลโคกหม้อ	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.สวัสดิการชุมชน	นายประทีป วิเศษศรี	0819714106
24. ตำบลหนองกระทุ่ม	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายสอน แสบเขตรการ	0871974470
อำเภอสว่างอารมณ์			
25. ตำบลสว่างอารมณ์	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายณัฐวิทย์ เนินพลับ	0860641054
26. ตำบลป่อาย	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายอำพล โพธิ์	0890601170
27. ตำบลพลวงสองนาง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายประสิทธิ์ พุ่มกลิ่น	0806787127

อำเภอ/ตำบล	แหล่งเรียนรู้ เรื่อง	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
28. ตำบลหนองหลวง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายประวิทย์ สุขรว	0878411283
29. ตำบลไผ่เขียว	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นายสุจิต คำแวน	0862036954
อำเภอลานสัก			
30. ตำบลทุ่งนางาม	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้	นายฉลวย ทองศรี	0812834241
31. ตำบลน้ำรอบ	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นายนิมิตร โต้วสัจจา	0898587486
32. ตำบลประดู่ยืน	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.สวัสดิการชุมชน	นายมนัส ชำนาญเกษกรณ	0862054964
33. ตำบลลานสัก	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้	นายเสถียร คำตา	0899229062
อำเภอห้วยคต			
34. ตำบลห้วยคต	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.สวัสดิการชุมชน	นายชูชาติ จิ๋ว	0818580828
35. ตำบลสุขฤทัย	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.น้ำส้มควันไม้ 3.บัญชีครัวเรือน	นายเชาวลิต เอี่ยมมละอ	0895198889
อำเภอบ้านไร่			
36. ตำบลห้วยแห้ง	1.เศรษฐกิจพอเพียง 2.บัญชีครัวเรือน	นายรัชช์ ภูริผล	0899069427
37. ตำบลหนองจอก	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายสิทธิศักดิ์ จันทร	0892377097
38. ตำบลหนองบ่มกล้วย	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายสำเนียง จันทร	0899593702
39. เทศบาลตำบลเมืองการุ้ง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นางจิตติมา พุทธโกสัย	0857343379
40. ตำบลบ้านไร่	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายอภิชาติ ทาชาติ	0821613282
41. ตำบลบ้านบึง	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายเอนก แห้วเพชร	0861664842
42. ตำบลวังหิน	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายเดชา เอี่ยมแพ	0871944999
43. ตำบลบ้านใหม่คลองเคียน	-เศรษฐกิจพอเพียง	นายมนัส วิทยารัตน์	0848139593

ประมวลภาพกิจกรรม ในจังหวัดอุทัยธานี

เศรษฐกิจพอเพียง



น้ำส้มควันไม้



การอบรมให้ความรู้ เรื่อง บัญชีครัวเรือน

